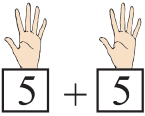

5 ਨਾਲ ਗੁਣਾ

5

1 ਵਾਰ 5 = $1 \times 5 = 5$

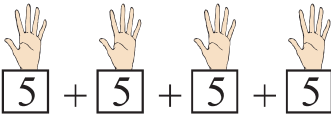
5 + 5

2 ਵਾਰ 5 =

5 + 5 + 5

3 ਵਾਰ 5 =

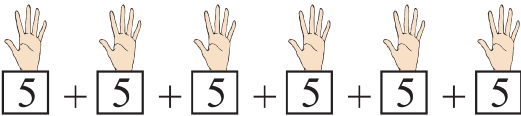
5 + 5 + 5 + 5

4 ਵਾਰ 5 =

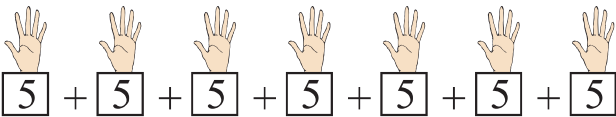
5 + 5 + 5 + 5 + 5

5 ਵਾਰ 5 =

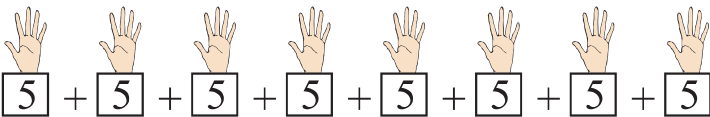
5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5

6 ਵਾਰ 5 =

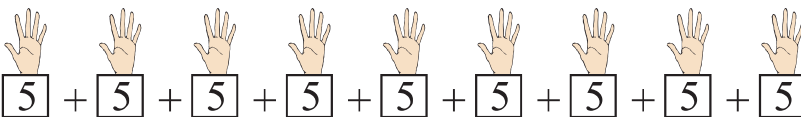
5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5

7 ਵਾਰ 5 =

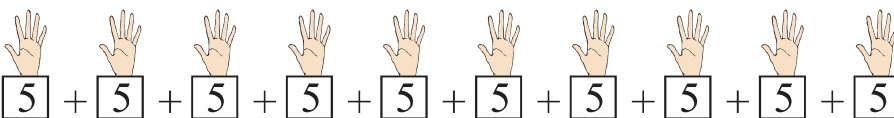
5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5

8 ਵਾਰ 5 =

5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5

9 ਵਾਰ 5 =

5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5

10 ਵਾਰ 5 =

5 ਦਾ ਪਹਾੜਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

$5 \times 1 = 5$

$5 \times 6 = 30$

$5 \times 2 = 10$

$5 \times 7 = 35$

$5 \times 3 = 15$

$5 \times 8 = 40$

$5 \times 4 = 20$

$5 \times 9 = 45$

$5 \times 5 = 25$

$5 \times 10 = 50$

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਿਰਿਆ

- ਉਦੇਸ਼ - ਪਹਾੜਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ
 ਸਮੱਗਰੀ - ਤੀਲੀਆਂ
 ਵਿਧੀ -

1. ਦੱਸੋ ਅਨੁਸਾਰ (ਤੀਲੀਆਂ) ਰੱਖੋ :-

ਖੜਵੀਂ ਸਥਿਤੀ

ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 2

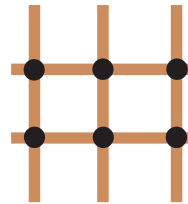
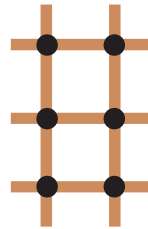
ਖੜਵੀਂ ਸਥਿਤੀ

ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 3

2. ਹੁਣ ਉਸ ਉੱਪਰ ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ (ਤੀਲੀਆਂ) ਰੱਖੋ :-

ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ

ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 3

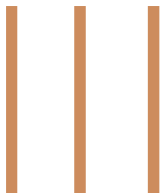
ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ

ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 2

3. ਖੜਵੀਂ ਅਤੇ ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੇ ਕਾਟ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ :-

$$2 \times 3 = 6$$

$$3 \times 2 = 6$$

ਖੜਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 3

ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 0

ਕਾਟ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ = 0

$$3 \times 0 = 0$$

ਖੜਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 0

ਲੇਟਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ = 4

ਕਾਟ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ = 0

$$0 \times 4 = 0$$

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

- ਅੰਕ ਬਦਲ—ਬਦਲ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਤੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮੌਖਿਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ।
- ਤੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ ਸਮਝਾਉਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਚਿੱਤਰ ਦੇਖ ਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ

$$\boxed{1} \times \boxed{4} = \boxed{4}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

ਪਹਾੜੇ

$$2 \times 1 = 2$$

$$2 \times 2 = 4$$

$$2 \times 3 = 6$$

$$2 \times 4 = 8$$

$$2 \times 5 = 10$$

$$2 \times 6 = 12$$

$$2 \times 7 = 14$$

$$2 \times 8 = 16$$

$$2 \times 9 = 18$$

$$2 \times 10 = 20$$

$$5 \times 1 = 5$$

$$5 \times 2 = 10$$

$$5 \times 3 = 15$$

$$5 \times 4 = 20$$

$$5 \times 5 = 25$$

$$5 \times 6 = 30$$

$$5 \times 7 = 35$$

$$5 \times 8 = 40$$

$$5 \times 9 = 45$$

$$5 \times 10 = 50$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$4 \times 2 = 8$$

$$4 \times 3 = 12$$

$$4 \times 4 = 16$$

$$4 \times 5 = 20$$

$$4 \times 6 = 24$$

$$4 \times 7 = 28$$

$$4 \times 8 = 32$$

$$4 \times 9 = 36$$

$$4 \times 10 = 40$$

$$3 \times 1 = 3$$

$$3 \times 2 = 6$$

$$3 \times 3 = 9$$

$$3 \times 4 = 12$$

$$3 \times 5 = 15$$

$$3 \times 6 = 18$$

$$3 \times 7 = 21$$

$$3 \times 8 = 24$$

$$3 \times 9 = 27$$

$$3 \times 10 = 30$$

$$10 \times 1 = 10$$

$$10 \times 2 = 20$$

$$10 \times 3 = 30$$

$$10 \times 4 = 40$$

$$10 \times 5 = 50$$

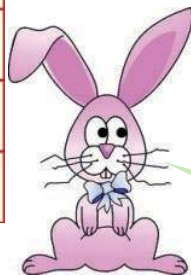
$$10 \times 6 = 60$$

$$10 \times 7 = 70$$

$$10 \times 8 = 80$$

$$10 \times 9 = 90$$

$$10 \times 10 = 100$$

ਵਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਪਹਾੜੇ ਯਾਦ ਹੋ ਗਏ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਪਹਾੜੇ ਲਿਖੋ

$$2 \times 1 = 2$$

$$3 \times 1 = 3$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$5 \times 1 = 5$$

$$3 \times 1 = 3$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$5 \times 1 = 5$$

$$10 \times 1 = 10$$

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਬਿੱਲੀ ਦੀਆਂ 2 ਅੱਖਾਂ ਹਨ। 4 ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ ?

$$\boxed{4} \times \boxed{2} = \boxed{8}$$

ਇੱਕ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੇ 2 ਕੰਨ ਹਨ। 5 ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦੱਸੋ।

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

ਇੱਕ ਮੇਜ਼ ਦੀਆਂ 4 ਲੱਤਾਂ ਹਨ। 3 ਮੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਹਨ?

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

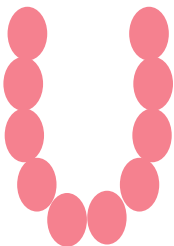
ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ 3 ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ। 8 ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੱਸੋ।

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

ਇੱਕ ਜੀਪ ਦੇ 4 ਟਾਇਰ ਹਨ। 5 ਜੀਪਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਟਾਇਰ ਹੋਣਗੇ?

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

ਇੱਕ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ 10 ਮੋਤੀ ਹਨ। 8 ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਮੋਤੀ ਹੋਣਗੇ?

$$\boxed{} \times \boxed{} = \boxed{}$$

ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ 5 ਉਂਗਲਾਂ
ਹਨ। ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ
ਉਂਗਲਾਂ ਦੱਸੋ।

$$\square \times \square = \square$$

ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ 4 ਲੱਤਾਂ
ਹਨ। 5 ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਲੱਤਾਂ ਦੱਸੋ।

$$\square \times \square = \square$$

ਇੱਕ ਬਿੱਲੀ ਦੀਆਂ 4 ਲੱਤਾਂ
ਹਨ। 10 ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਲੱਤਾਂ ਦੱਸੋ।

$$\square \times \square = \square$$

ਇੱਕ ਗੁਬਾਰਾ 5 ਰੁਪਏ ਦਾ
ਹੈ। 4 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦੱਸੋ।

$$\square \times \square = \square$$

ਇੱਕ ਟਾਫੀ 2 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੈ।
4 ਟਾਫੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦੱਸੋ।

$$\square \times \square = \square$$

ਕ੍ਰਮ ਬਦਲ ਕੇ ਗੁਣਾ :-

$$2 \times 5 = 10$$

$$2 \times 5 = 5 \times 2$$

$$5 \times 2 = 10$$

ਕ੍ਰਮ ਬਦਲ ਕੇ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹੀ ਜਵਾਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਨਾਲ ਗੁਣਾ :-

$$1 \times 5 = 5$$

$$7 \times 1 = 7$$

ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ 1 ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

$$\text{ਸੰਖਿਆ} \times 1 = \text{ਸੰਖਿਆ}$$

$$\begin{array}{l} 1 \times 1 = 1 \\ 2 \times 1 = 2 \\ 3 \times 1 = 3 \\ 4 \times 1 = 4 \\ 5 \times 1 = 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 \times 1 = 6 \\ 7 \times 1 = 7 \\ 8 \times 1 = 8 \\ 9 \times 1 = 9 \\ 10 \times 1 = 10 \end{array}$$

ਸਿਫਰ (0) ਨਾਲ ਗੁਣਾ :-

$$3 \times 0 = 0$$

$$5 \times 0 = 0$$

$$\text{ਸੰਖਿਆ} \times 0 = 0$$

ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ '0' ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ '0' ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

$$\begin{array}{l} 1 \times 0 = 0 \\ 2 \times 0 = 0 \\ 3 \times 0 = 0 \\ 4 \times 0 = 0 \\ 5 \times 0 = 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 \times 0 = 0 \\ 7 \times 0 = 0 \\ 8 \times 0 = 0 \\ 9 \times 0 = 0 \\ 10 \times 0 = 0 \end{array}$$

- ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਪਹਾੜਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਪਹਾੜੇ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਗੁਣਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2, 4, 6, 8, 10 ਸੰਖਿਆ 2 ਦੇ ਗੁਣਜ ਹਨ।
- 2 ਦੇ ਗੁਣਜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 0, 2, 4, 6, 8 ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- 5 ਦੇ ਗੁਣਜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 5 ਜਾਂ 0 ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

$$4 \times 2 = \square \times 4$$

$$9 \times 3 = \square \times 9$$

$$7 \times \square = 4 \times 7$$

$$9 \times 7 = \square \times \square$$

$$5 \times 9 = \square \times \square$$

$$5 \times 7 = \square \times \square$$

$$\square \times 5 = \square \times \square$$

$$\square \times \square = \square \times \square$$

$$\square \times \square = 8 \times \square$$

2. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

$$5 \times 1 = \square$$

$$7 \times 1 = \square$$

$$4 \times 1 = \square$$

$$3 \times 1 = \square$$

$$8 \times 1 = \square$$

$$9 \times 1 = \square$$

$$3 \times 0 = \square$$

$$7 \times 0 = \square$$

$$5 \times 0 = \square$$

$$0 \times 2 = \square$$

$$0 \times 3 = \square$$

$$0 \times 8 = \square$$

$$4 \times 0 = \square$$

$$9 \times 0 = \square$$

$$6 \times 0 = \square$$

$$0 \times 4 = \square$$

$$0 \times 6 = \square$$

$$0 \times 9 = \square$$

3. 2 ਦੇ ਗੁਣਜ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :-

14

13

18

16

20

17

4. 5 ਦੇ ਗੁਣਜ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :-

12

15

10

18

20

30

5. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

$4 \times 2 =$	$5 \times 2 =$	$2 \times 5 =$
$4 \times 4 =$	$9 \times 3 =$	$9 \times 4 =$
$8 \times 3 =$	$4 \times 10 =$	$7 \times 10 =$
$5 \times 5 =$	$3 \times 3 =$	$2 \times 2 =$
$7 \times 2 =$	$7 \times 4 =$	$7 \times 5 =$
$8 \times 2 =$	$8 \times 3 =$	$2 \times 10 =$

6. ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰੋ :-

$\begin{array}{r} 4 \times 2 = \\ 4 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \times 3 = \\ 5 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 9 \times 3 = \\ 9 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \times 5 = \\ 7 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$
$6 \times 2 =$	$5 \times 3 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 4 =$
$7 \times 2 =$	$6 \times 4 =$	$4 \times 5 =$	$3 \times 10 =$
$9 \times 2 =$	$8 \times 3 =$	$9 \times 5 =$	$8 \times 10 =$

ਦਿਮਾਗੀ ਕਸਰਤ

ਰਮਨ ਕੋਲ ਦੋ ਬਦਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕੋਲ ਵੀ ਦੋ ਬਦਾਮ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਬਦਾਮ ਸਨ ?

$$\boxed{2} + \boxed{2} = 4$$

ਪਰ 2×2 ਵੀ
4 ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਦੁੱਗਣਾ ਮਤਲਬ ਦੋ ਗੁਣਾ

$$\boxed{3} + \boxed{3} = 6 \text{ ਜਾਂ } \boxed{2} \times \boxed{3} = 6$$

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :-

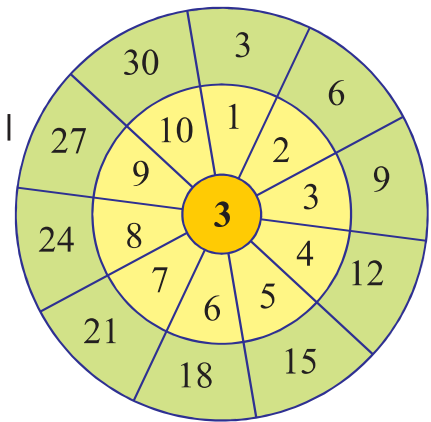
- (a) 2 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (c) 4 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (e) 6 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (g) 8 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----

- (b) 3 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (d) 5 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (f) 7 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----
- (h) 9 ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ -----

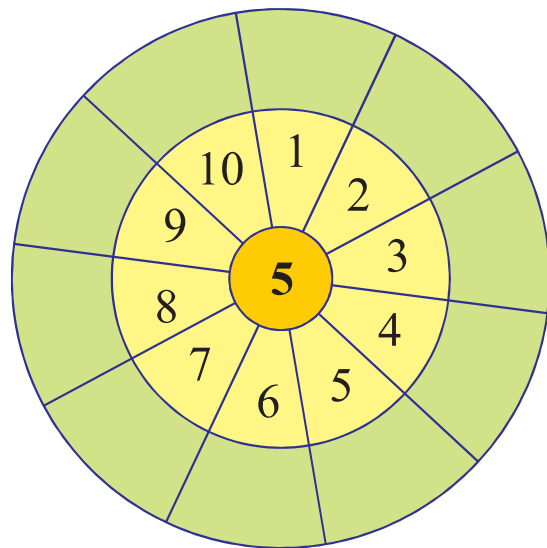
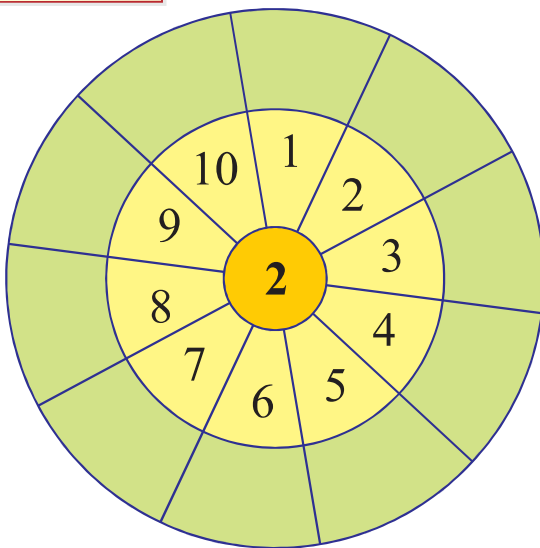
×	2	3	4	5
2				
3				
4				
5				

- ਉਦੇਸ਼** - ਪਹਾੜੇ ਲਿਖਣਾ
ਸਮੱਗਰੀ - ਪੇਪਰ ਪਲੇਟ ਅਤੇ ਰੰਗ
ਵਿਧੀ -

1. ਦਿਖਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਪਰ ਉੱਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਲਗਾਓ।
2. ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਚੱਕਰ 'ਤੇ (ਉਹ ਪਹਾੜਾ ਲਿਖਵਾਉ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ) 2 ਤੋਂ 5 ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅੰਕ ਲਿਖੋ।
3. ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਬਾਹਰ ਚੱਕਰ 'ਤੇ 1 ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ।
4. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਹਾੜਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਰੋ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਾੜੇ ਬਣਵਾਉ।
- ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਉਣ ਨੂੰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ।

ਆਓ ਦਸ-ਦਸ ਦੇ ਨੋਟ ਗਿਣੀਏ :-

	$= 1 \times 10$	$= 10$
	$= 2 \times 10$	$= \underline{\hspace{2cm}}$
	$= 4 \times 10$	$= \underline{\hspace{2cm}}$
	$= \underline{\hspace{2cm}}$	$= \underline{\hspace{2cm}}$
	$= \underline{\hspace{2cm}}$	$= \underline{\hspace{2cm}}$

10 ਦੇ ਗੁਣਜ 'ਤੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ :-

18 ☐	20 ☒	30 ☒	70 ☒	37 ☐	40 ☒
35 ☐	40 ☐	50 ☐	86 ☐	90 ☐	60 ☐
42 ☐	23 ☐	50 ☐	96 ☐	70 ☐	88 ☐

10 ਦੇ ਗੁਣਜ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ 0 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ

1. ਸੰਖਿਆ (20×2) ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੋ ।

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

2. 2 ਨੂੰ 0 ਨਾਲ (ਇਕਾਈ ਦੇ ਅੰਕ) ਗੁਣਾ ਕਰੋ ।

$2 \times 0 = '0'$ ਇਕਾਈ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੋ ।

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

3. 2 ਨੂੰ 2 ਨਾਲ (ਦਹਾਈ ਦੇ ਅੰਕ) ਗੁਣਾ ਕਰੋ ।

$2 \times 2 = '4'$ ਦਹਾਈ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੋ ।

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 2 \\ \hline 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 10 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 40 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 50 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 10 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 30 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 60 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 20 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 40 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 80 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ਦ. ਇ.} \\ 70 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਾ

1 ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ 23 ਮੋਤੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
5 ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਮੋਤੀ ਹੋਣਗੇ ?

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ ?

ਪਹਿਲਾਂ 23 ਨੂੰ ਤੋੜੋ $20 + 3$

×	20	3
5		

$5 \times 20 = 100$ ਅਤੇ $5 \times 3 = 15$

×	20	3
5	100	15

100 ਅਤੇ 15 ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿਓ

×	20	3
5	100	15

= 115

ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

- ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ, ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ।
- ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਣਾ, ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ।
- ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪੁੱਛਣਾ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ।

ਇੱਕ ਕਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ 32 ਪੌਦੇ ਲੱਗੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 3 ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਹਨ?

ਕਿਆਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ = 3
 1 ਕਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ = 32
 ਕੁੱਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ =

ਅੰਦਾਜ਼ਾ

32 × 3 ਦਾ ਮਤਲਬ
 30 × 3 ਜਵਾਬ
 100 ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ।

×	30	2	→	×	30	2	→	×	30	2	=	96
3				3		6		3	90	6		

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਇੱਕ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ 55 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 5 ਆਈਸਕ੍ਰੀਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦੱਸੋ?

×	50	5
5		

ਅੰਦਾਜ਼ਾ =

$$55 \times 5 =$$

2. ਇੱਕ ਚਾਕ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ 43 ਚਾਕ ਹਨ । 3 ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਚਾਕ ਹੋਣਗੇ ?

×	40	3
3		

ਅੰਦਾਜ਼ਾ =

$$43 \times 3 =$$

ਕਾਲਮ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਗੁਣਾ :-

$$12 \times 2$$

$$2 \text{ ਇਕਾਈਆਂ} \times 2 = 4 \text{ ਇਕਾਈਆਂ} \longrightarrow$$

$$1 \text{ ਦਹਾਈ} \times 2 = 2 \text{ ਦਹਾਈਆਂ} \longrightarrow$$

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈ
	4
2	0
2	4

$$\begin{array}{r} 12 \\ \times 2 \\ \hline 4 \leftarrow 2 \times 2 \\ 20 \leftarrow 10 \times 2 \\ \hline 24 \end{array}$$

$$28 \times 3$$

$$8 \text{ ਇਕਾਈਆਂ} \times 3 = 24 \text{ ਇਕਾਈਆਂ} \longrightarrow$$

$$= 2 \text{ ਦਹਾਈਆਂ} + 4 \text{ ਇਕਾਈ}$$

$$2 \text{ ਦਹਾਈਆਂ} \times 3 = 6 \text{ ਦਹਾਈਆਂ} \longrightarrow$$

ਦਹਾਈ	ਇਕਾਈ
2	4
6	0
8	4

$$\begin{array}{r} 28 \\ \times 3 \\ \hline 24 \leftarrow 8 \times 3 \\ 60 \leftarrow 20 \times 3 \\ \hline 84 \end{array}$$

ਆਓ ਕਰੀਏ

$$\begin{array}{r} 86 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\leftarrow 6 \times 5$$

$$\leftarrow 80 \times 5$$

$$\begin{array}{r} 62 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\leftarrow 2 \times 2$$

$$\leftarrow 60 \times 2$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\leftarrow 8 \times 3$$

$$\leftarrow 70 \times 3$$

ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ

	10 ਰੁਪਏ ਦੇ 10 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹੋਣਗੇ ?	$10 \times 10 = 100$
	10 ਰੁਪਏ ਦੇ 15 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹੋਣਗੇ ?	$15 \times 10 = 150$
	10 ਰੁਪਏ ਦੇ 20 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹੋਣਗੇ ?	$20 \times 10 = 200$

ਆਓ ਕਰੀਏ

$$20 \times 10 =$$

$$30 \times 10 =$$

$$40 \times 10 =$$

$$60 \times 10 =$$

$$70 \times 10 =$$

$$90 \times 10 =$$

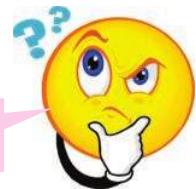

ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ

ਇੱਕ ਪੈਕਟ ਵਿੱਚ 25 ਬਿਸਕੁਟ ਹਨ। 13 ਪੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਬਿਸਕੁਟ ਹੋਣਗੇ ?

ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ ?

ਪਹਿਲਾਂ 25 ਅਤੇ 13 ਨੂੰ ਟੋੜੋ

$$25 = 20 + 5$$

$$13 = 10 + 3$$

×	20	5
10		
3		

$$10 \times 20 = 200 \text{ ਤੇ } 10 \times 5 = 50$$

$$3 \times 20 = 60 \text{ ਤੇ } 3 \times 5 = 15$$

×	20	5
10	200	50
3		

×	20	5
10	200	50
3	60	15

$$200 + 50 + 60 + 15 \text{ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰੋ}$$

×	20	5
10	200	50
3	60	15

$$= 325$$

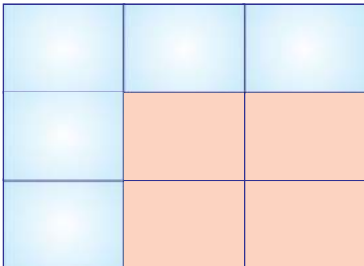
ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ।

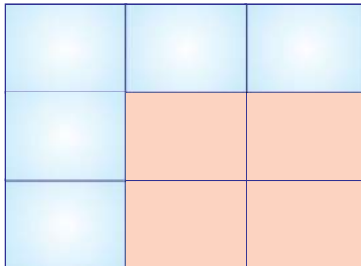
ਆਓ ਕਰੀਏ

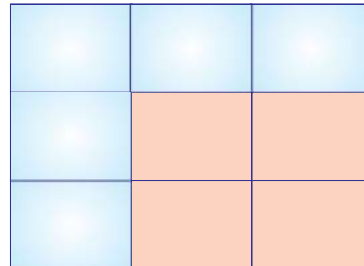
$32 \times 21 =$

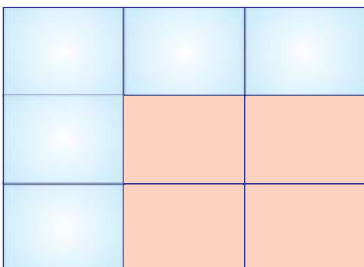
$22 \times 32 =$

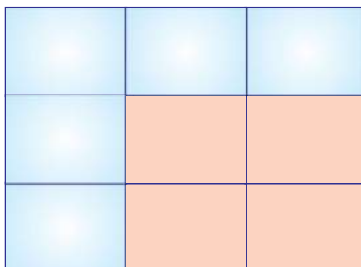
$32 \times 33 =$

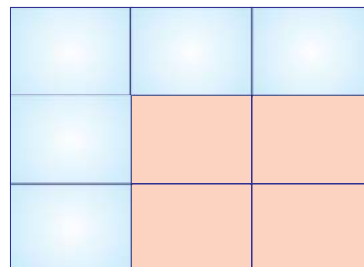
$12 \times 52 =$

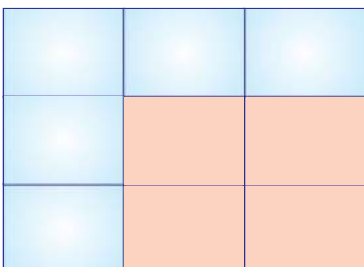
$23 \times 12 =$

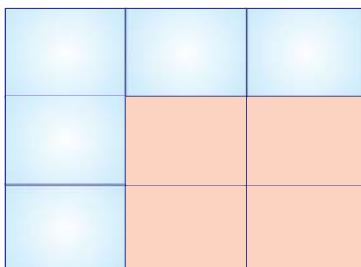
$42 \times 25 =$

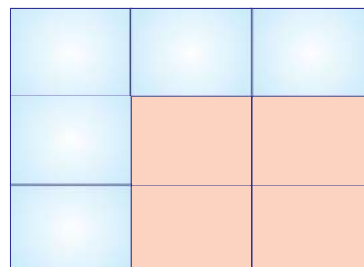
$15 \times 42 =$

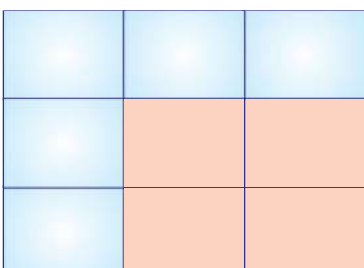
$33 \times 32 =$

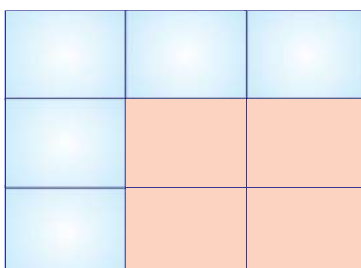
$25 \times 31 =$

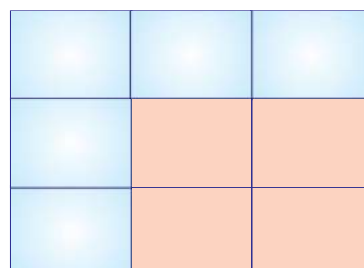
$55 \times 12 =$

$52 \times 32 =$

$35 \times 23 =$

ਤਿੰਨ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ

	100 ਰੁ: ਦੇ 1 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ	$1 \times 100 = 100$
	100 ਰੁ: ਦੇ 2 ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹੋਣਗੇ	$2 \times 100 = 200$

ਆਓ ਕਰੀਏ

$2 \times 100 =$

$3 \times 100 =$

$8 \times 100 =$

$5 \times 100 =$

$2 \times 200 =$

$2 \times 300 =$

$7 \times 100 =$

$3 \times 200 =$

$3 \times 300 =$

$9 \times 100 =$

$5 \times 200 =$

$2 \times 400 =$

ਤਿੰਨ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਸਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੋੜ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ :

ਜਿਵੇਂ ਕਿ 121×4

$$121 = 100 + 20 + 1$$

$\times$	100	20	1
4	400	80	4

$$= 400$$

$$80$$

$$+ \quad 4$$

$$484$$

$$121 \times 4 = 484$$

$$114 \times 2$$

$\times$	100	10	4
2			

=

$$221 \times 3$$

$\times$			

=

$$122 \times 3$$

$\times$			

=

$$212 \times 4$$

$\times$			

=

$$214 \times 2$$

$\times$			

=

$$133 \times 3$$

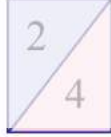
$\times$			

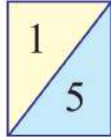
=

ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੇਟਿਸ ਐਲਗੋਰਿਥਮ (Lattice Algorithm) ਵਿਧੀ :-

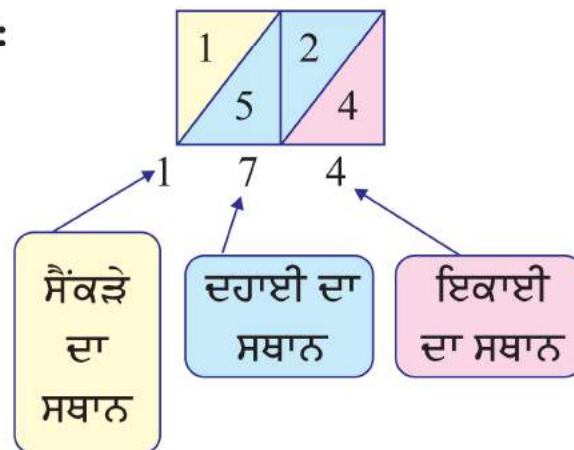
$$58 \times 3$$

ਪਗ 1 : $8 \times 3 =$ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ।

ਪਗ 2 : $5 \times 3 =$ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ।

ਪਗ 2 : ਇਕਾਈ ਦਾ ਅੰਕ ਲਿਖੋ = 4, ਦਹਾਈ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵਿਕਰਣੀ ਅੰਕਾਂ (ਆਸਮਾਨੀ ਰੰਗ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਇਕਾਈ ਦਾ ਅੰਕ = $5 + 2 = 7$, ਲਿਖੋ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਵਿਕਰਣੀ ਅੰਕ (ਪੀਲਾ ਰੰਗ) 1 ਲਿਖੋ। ਹੁਣ ਅੰਕ 1, 7, 4 ਆਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਸੰਖਿਆ 174 ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 58×3 ਦਾ ਗੁਣਨਫਲ ਹੈ ।

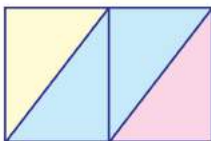
ਪਗ 3 :

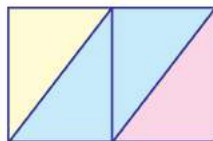
ਆਓ ਕਰੀਏ

$$58 \times 3 = 174$$

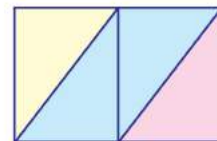
$$24 \times 2$$

$$33 \times 3$$

$$43 \times 5$$

ਉਦੇਸ਼ : ਗੁਣਾ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ

ਸਮੱਗਰੀ : ਤੀਲੀਆਂ

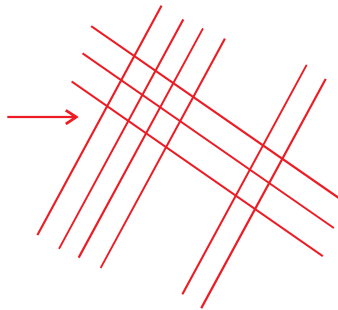
ਵਿਧੀ : 42×3

- (i) ਦਿੱਤੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਦਹਾਈ ਅਤੇ ਇਕਾਈ ਅੰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਲੀਆਂ ਰੱਖੋ (ਜਿਸ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ)

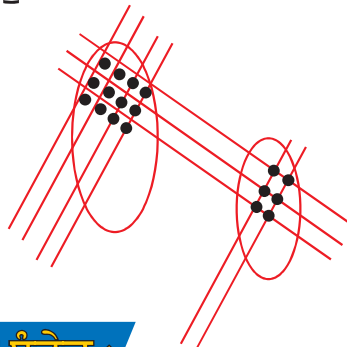
ਉਦਾਹਰਣ $42 = 4$ ਦਹਾਈਆਂ 2 ਇਕਾਈਆਂ

- (ii) ਹੁਣ ਜਿਸ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 3 ਤੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਦਿਖਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੋ ।

- (ii) ਹੁਣ, ਕਾਟ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਹਾਈਆਂ, ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ ।

$$12 \text{ ਦਹਾਈਆਂ} \quad 6 \text{ ਇਕਾਈਆਂ} \\ = 126$$

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਖਿਆ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਗੁਣਾ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ :-

4×3	18
3×6	35
5×7	90
9×10	12

2. ਠੀਕ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :-

(i) $12 \times 3 =$ 39 36 63 (ii) $10 \times 5 =$ 60 40 50

3. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

(i) $5 + 5 + 5 + 5 + 5 = \underline{\hspace{2cm}} \times \underline{\hspace{2cm}}$

(ii) $10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 = \underline{\hspace{2cm}} \times \underline{\hspace{2cm}}$

4. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

(i) $0 \times 5 =$

(ii) $4 \times 1 =$

(iii) $3 \times 2 = \square \times \square$

5. ਗੁਣਾ ਕਰੋ :-

(i) 25×3

(ii) 42×14

(iii) 70×10

6. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :-

(i) $7 \times \underline{\hspace{2cm}} = 21$

(ii) $4 \times \underline{\hspace{2cm}} = 16$

(iii) $\underline{\hspace{2cm}} \times 5 = 20$

7. ਚਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜਾ ਲਿਖੋ :-

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ 1 ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ 0 ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜਵਾਬ 0 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਗੁਣਨਫਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਗੁਣਾ

2, 3, 4, 5 ਦੀ ਅੰਤਰਾਲ ਗਿਣਤੀ

2, 3, 4, 5 ਅਤੇ 10 ਦਾ ਪਹਾੜਾ

ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ
ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਦੇ ਰੂਪ
ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ

ਗੁਣਾ ਦੇ ਗੁਣ

ਇੱਕ ਅੰਕੀ, ਦੋ ਅੰਕੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ
ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ

ਉਦੇਸ਼

- ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਵੰਡ ਵਿਧੀ ਸਮਝਾਉਣਾ ।
- ਭਾਗ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਟਾਓ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ।
- ਭਾਗ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧ ।
- ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਗ ਵਿਧੀ ਸਮਝਾਉਣਾ ।
- ਦਿਮਾਗੀ ਅੰਕ ਗਣਿਤ-ਇੱਕ ਅੰਕ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣਾ ।
- ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰਨਾ ।

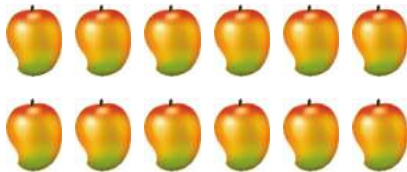
ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ?

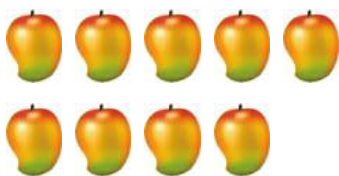
- ਪਲੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ.....ਲੱਭੂ ਹਨ ।
- ਲੱਭੂ.....ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ ।
- ਹਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ.....ਲੱਭੂ ਹਨ ।

ਆਓ 12 ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਏ।

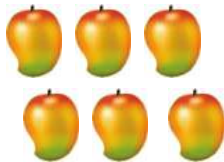

12 ਅੰਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1-1 ਅੰਬ ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 9 ਅੰਬ ਬਚੇ।

$$12 - 3 = 9$$

9 ਅੰਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1-1 ਅੰਬ ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 6 ਅੰਬ ਬਚੇ।

$$9 - 3 = 6$$

6 ਅੰਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1-1 ਅੰਬ ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 3 ਅੰਬ ਬਚੇ।

$$6 - 3 = 3$$

ਬਾਕੀ ਬਚਦੇ 3 ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਅੰਬ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ।

$$3 - 3 = 0$$

ਦੇਖੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ 4-4 ਅੰਬ ਮਿਲੇ।

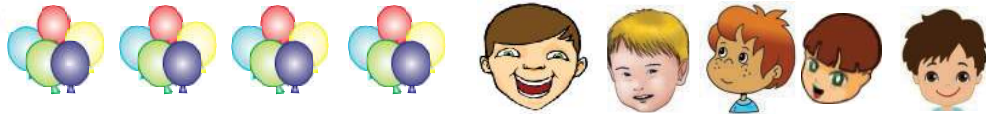
ਇਸ ਲਈ $12 \div 3 = 4$ ਹੈ।

ਭਾਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੈ।

ਆਓ ਹੁਣ 20 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਏ।

20 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 1-1 ਗੁਬਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 15 ਗੁਬਾਰੇ ਬਚੇ।

$$20 - 5 = 15$$

15 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 1-1 ਗੁਬਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 10 ਗੁਬਾਰੇ ਬਚੇ।

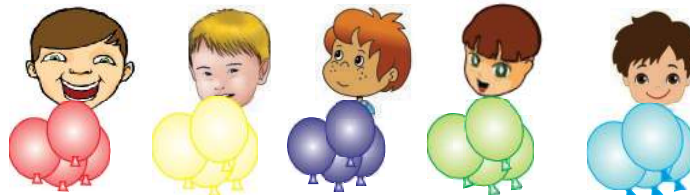
$$15 - 5 = 10$$

10 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 1-1 ਗੁਬਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ 5 ਗੁਬਾਰੇ ਬਚੇ।

$$10 - 5 = 5$$

5 ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 1-1 ਗੁਬਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਗੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ।

$$5 - 5 = 0$$

ਦੇਖੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ 4-4 ਗੁਬਾਰੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ $20 \div 5 = 4$

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਘਟਾਓ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਭਾਗ :

$20 \div 4$

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ

$$\begin{array}{r} 20 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

ਦੂਜੀ ਵਾਰ

$$\begin{array}{r} 12 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

ਤੀਜੀ ਵਾਰ

$$\begin{array}{r} 8 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

ਚੌਥੀ ਵਾਰ

$$\begin{array}{r} 4 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

ਪੰਜਵੀ ਵਾਰ

$$\begin{array}{r} 0 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$20 \div 4 = 5$

$15 \div 5$

$18 \div 6$

$8 \div 2$

	ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ $8 \div 2 = \boxed{4}$
	$12 \div 4 = \boxed{3}$
	$12 \div 6 = \boxed{2}$

	$9 \div 3 = \boxed{}$
	$12 \div 4 = \boxed{}$
	$4 \div 2 = \boxed{}$
	$8 \div 4 = \boxed{}$
	$14 \div 2 = \boxed{}$
	$15 \div 5 = \boxed{}$

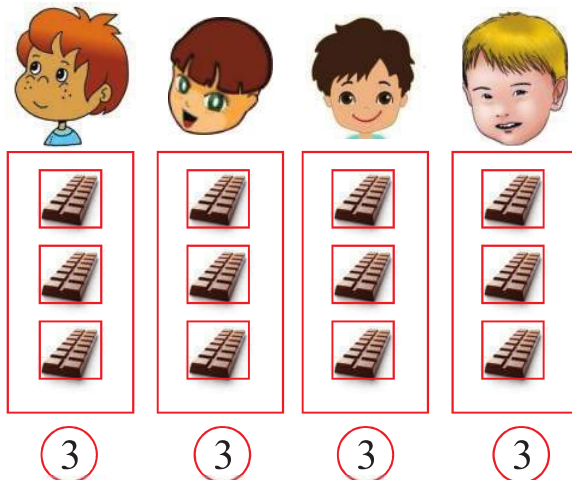

ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦਿਨ
'ਤੇ ਮੇਰੇ 4 ਦੋਸਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੈਂ 12 ਚਾਕਲੇਟ, ਆਪਣੇ
ਦੋਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਾਂਗਾ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ
ਚਾਕਲੇਟ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਨੂੰ 3 ਚਾਕਲੇਟਾਂ
ਮਿਲੀਆਂ।

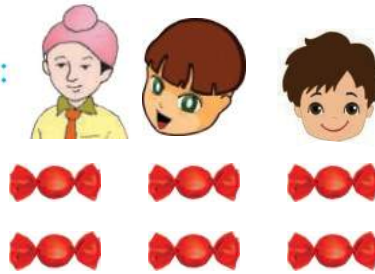
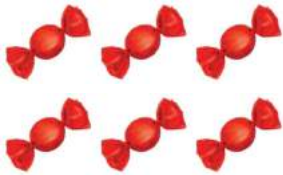
$$12 \div 4 = 3$$

12 ÷ 4 ਦਾ ਭਾਵ ਭਾਗ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵੰਡ/ਹਿੱਸੇ ਕਰਨਾ।

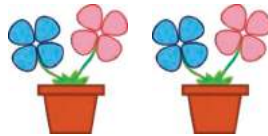

6 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੋ :

$$6 \div 3 = 2 \text{ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ}$$

4 ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ 2 ਗਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਲਗਾਓ :

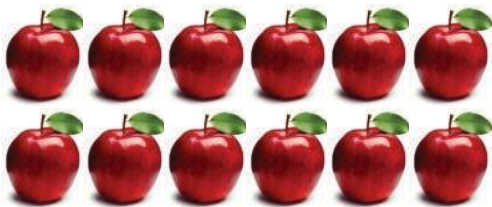

$$4 \div 2 = 2 \text{ ਫੁੱਲ ਹਰੇਕ ਗਮਲੇ ਵਿੱਚ}$$

ਆਓ ਕਰੀਏ

12 ਸੇਬ 3 ਪਲੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੋ :

$$\square \div \square = \square \text{ ਹਰੇਕ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ}$$

8 ਕੁਲਫੀਆਂ 2 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੋ :

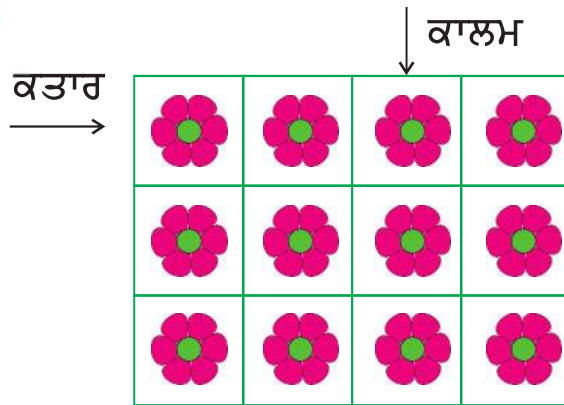

$$\square \div \square = \square \text{ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ}$$

ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ ਦਾ '÷' ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

12 ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

$$12 \div 3 = 4$$

ਹਰੇਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ 4 ਫੁੱਲ ਹਨ।

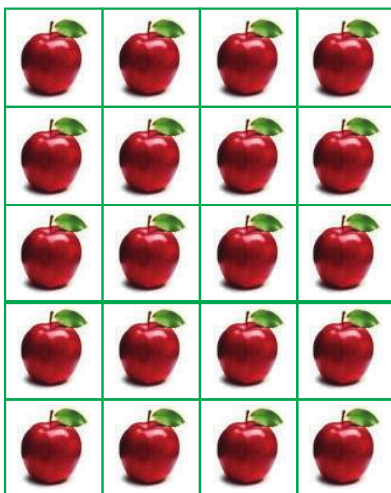
$$12 \div 4 = 3$$

ਹਰੇਕ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ 3 ਫੁੱਲ ਹਨ।

$$3 \times 4 = 12$$

$$12 \div 3 = 4$$

$$12 \div 4 = 3$$

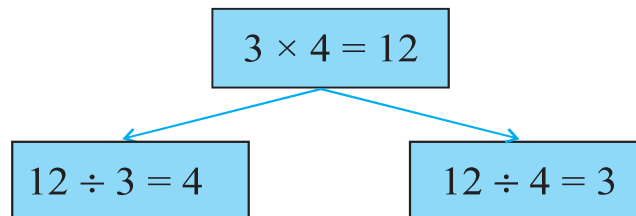
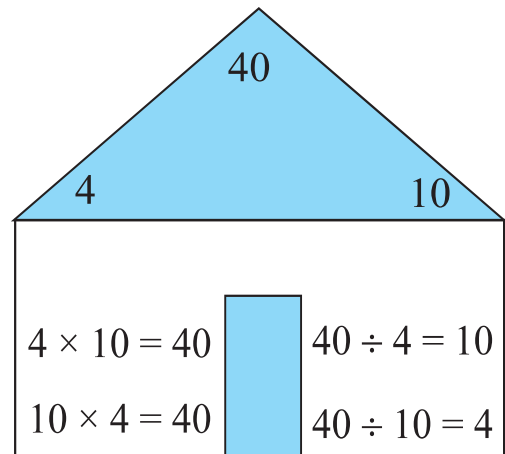
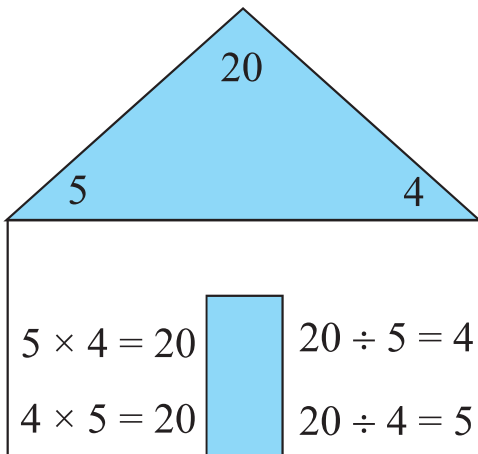
$$5 \times 4 = 20$$

$$20 \div 5 = 4$$

ਹਰੇਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ 4 ਸੇਬ

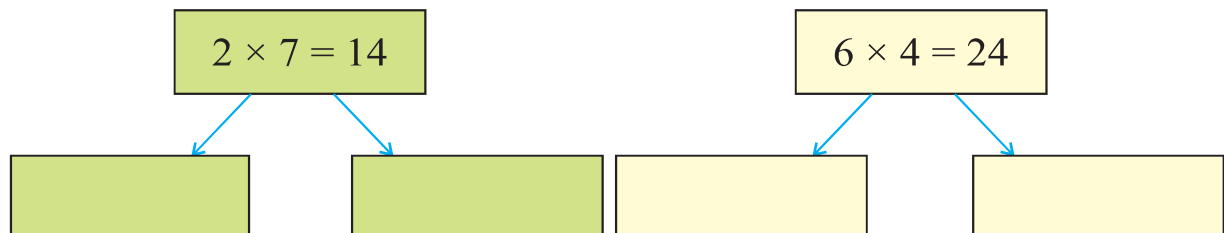
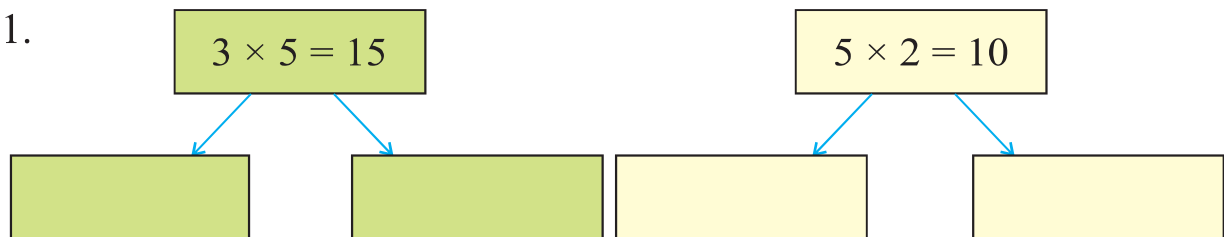
$$20 \div 4 = 5$$

ਹਰੇਕ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ 5 ਸੇਬ

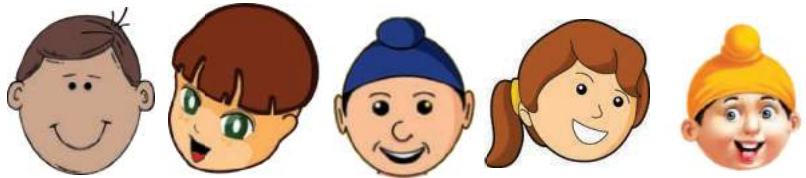

ਆਓ ਕਰੀਏ

1.

ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ 15 ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

(ੳ) (i) ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ _____ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

(ii) $15 \div 5 =$ _____

(ਅ) ਜੇਕਰ ਉਹ ਤਿੰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

(i) ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ _____ ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

(ii) $15 \div 3 =$ _____

ਰਸਲੀਨ ਕੋਲ 12 ਗੁਬਾਰੇ ਹਨ, 3 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

(ੳ) (i) ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ _____ ਗੁਬਾਰੇ ਹੋਣਗੇ

(ii) $12 \div 3 =$ _____

(ਅ) ਜੇਕਰ ਗੁਬਾਰੇ 4 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

(i) ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਗੁਬਾਰੇ = _____

(ii) $12 \div 4 =$ _____

- 2 ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭਾਗ ਕਰੋ :

$18 \div 2 = 9$	$2 \times 9 = 18$
$8 \div 2 =$	$2 \times 4 = 8$
$12 \div 2 =$	$2 \times 6 = 12$
$16 \div 2 =$	$2 \times 8 =$
$14 \div 2 =$	$2 \times 7 =$
$10 \div 2 =$	$2 \times 5 =$
$6 \div 2 =$	$2 \times 3 =$

- 5 ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭਾਗ ਕਰੋ :

$15 \div 5 =$	$5 \times 3 =$
$20 \div 5 =$	$5 \times 4 =$
$25 \div 5 =$	
$30 \div 5 =$	
$10 \div 5 =$	
$40 \div 5 =$	
$35 \div 5 =$	

- 10 ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭਾਗ ਕਰੋ :

$40 \div 10 =$	$10 \times 4 =$
$50 \div 10 =$	$10 \times 5 =$
$30 \div 10 =$	
$20 \div 10 =$	
$80 \div 10 =$	
$60 \div 10 =$	

1. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ 1 ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

8 ਲੱਡੂ

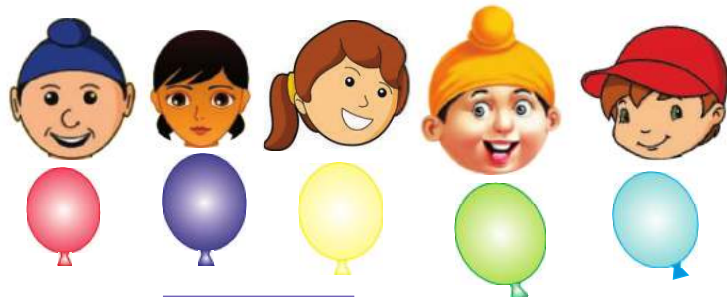

$$8 \div 1 = 8$$

2. ਜਦੋਂ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ 1 ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

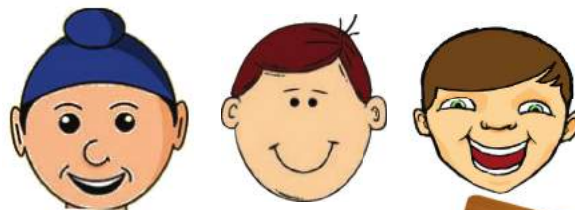

5 ਗੁਬਾਰੇ

$$5 \div 5 = 1$$

3. ਜਦੋਂ 0 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ 0 ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

$$0 \div 3 = 0$$

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ

(i) $4 \div 4 = \underline{\quad}$

(ii) $3 \div \underline{\quad} = 1$

(iii) $0 \div 5 = \underline{\quad}$

(iv) $\underline{\quad} \div 2 = 0$

(v) $2 \div 2 = \underline{\quad}$

(vi) $10 \div \underline{\quad} = 1$

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਰਸੀ
ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡਣਾ ਸਿੱਖਾਂਗੇ

ਮੇਰੇ ਕੋਲ 16 ਰੁਪਏ ਹਨ। ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ
ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਣੇ ਹਨ।
ਦੱਸੋ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਆਉਣਗੇ?

ਕੀ ਤਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ
ਦੱਸ-ਦੱਸ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਫਿਰ ਕੀ
ਤੁਸੀਂ 5-5 ਰੁਪਏ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ
ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਹੁਣ ਬਚੇ 6 ਰੁਪਏ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ
5-5 ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਫਿਰ
2-2 ਰੁਪਏ ਦਿਓ ($2 + 2 = 4$)

ਅਸੀਂ 1, 2, 5 ਅਤੇ 10
ਦੇ ਕਰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਕਰਾਂਗੇ

ਦੋ ਬੱਚੇ ਅੱਗੇ ਆਓ! ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੱਚਾ
ਅੱਗੇ ਆਏ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਕਰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
16 ਰੁਪਏ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੋ।

ਨਹੀਂ, ਮੈਡਮ ਜੀ
ਇਹ ਤਾਂ 16 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਜੀ, ਮੈਡਮ ਜੀ
 $5 + 5 = 10$

ਦੋ ਬੱਚੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ 16 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਬਚੇ 2 ਰੁਪਏ। ਹੁਣ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ
ਸਿਰਫ 1-1 ਰੁਪਇਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 8-8 ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ।

$$16 \div 2 = 8$$

$$\begin{array}{r} 2 \overline{) 16} \\ \underline{- 10} \\ 6 \\ \underline{- 4} \\ 2 \\ \underline{- 2} \\ 0 \end{array} \begin{array}{l} 5 \\ 2 \\ 1 \end{array}$$

$$5 + 2 + 1 = 8 \text{ ਰੁਪਏ}$$

$$36 \div 3$$

$$\begin{array}{r} 3 \overline{) 36} \\ \underline{- 30} \\ 6 \\ \underline{- 6} \\ \times \end{array}$$

$$10 + 2 = 12$$

$$48 \div 2$$

$$\begin{array}{r} 2 \overline{) 48} \\ \underline{- 20} \\ 28 \\ \underline{- 20} \\ 8 \\ \underline{- 4} \\ 4 \\ \underline{- 4} \\ \times \end{array}$$

$$10 + 10 + 2 + 2 = 24$$

$$48 \div 2 = 24$$

ਵੱਡੇ ਸਵਾਲਾਂ ਲਈ 1, 2, 5, 10 ਦੇ ਨਾਲ 20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਹੱਲ ਕਰੋ।

$$48 \div 2$$

$$\begin{array}{r} 2 \overline{) 48} \\ \underline{- 40} \\ 8 \\ \underline{- 4} \\ 4 \\ \underline{- 4} \\ \times \end{array}$$

$$20 + 2 + 2 = 24$$

$$48 \div 2 = 24$$

$$75 \div 3$$

$$\begin{array}{r} 3 \overline{) 75} \\ \underline{- 60} \\ 15 \\ \underline{- 15} \\ \times \end{array}$$

$$20 + 5 = 25$$

$$75 \div 3 = 25$$

$$75 \div 3 = 25$$

ਭਾਜ ਭਾਜਕ ਭਾਗਫਲ

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਦੋ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ :

$12 \div 2$

$18 \div 2$

$24 \div 3$

$30 \div 3$

$16 \div 4$

$28 \div 4$

$80 \div 10$

$57 \div 3$

$65 \div 5$

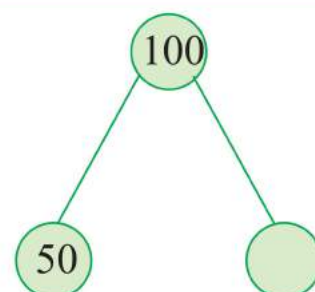
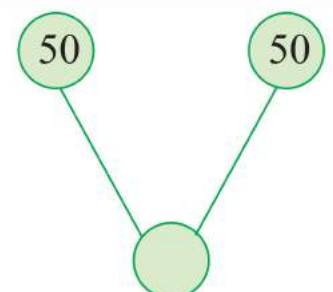
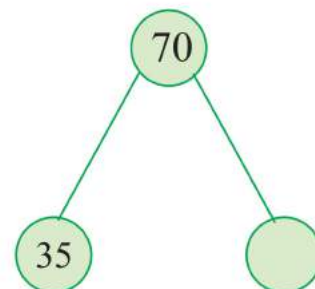
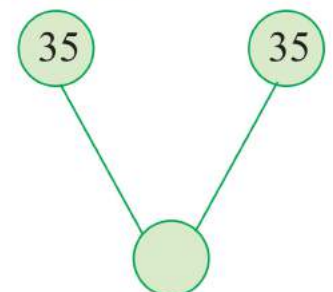
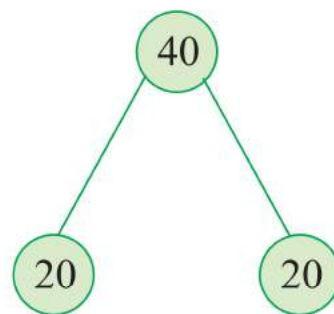
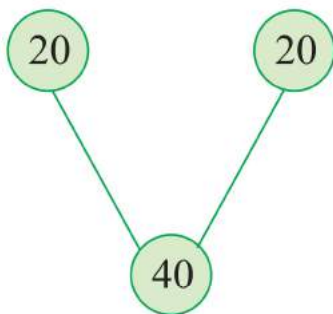
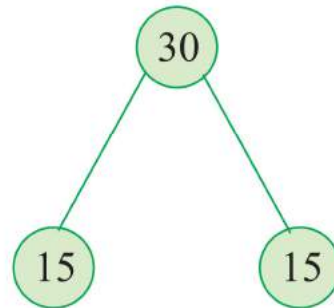
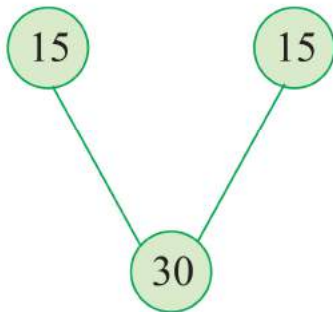
ਤਾਨੀਆ ਕੋਲ 32 ਟਾਫੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਦੋ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੱਸੋ ਉਹ ਹਰੇਕ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਟਾਫੀਆਂ ਦੇਵੇਗੀ ?

ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ 10 ਰਬੜਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ 5 ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਰਬੜਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਰਬੜਾਂ ਦੇਵੇਗਾ ?

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ 20 ਬੱਚੇ ਹਨ। ਚਾਰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਬੱਚੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਦੱਸੋ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ?

ਜੁਬਾਨੀ ਦੁਗਣਾ ਕਰੋ/ਅੱਧਾ ਕਰੋ

I) ਕੋਈ ਸੰਖਿਆ ਸੋਚੋ	27
ii) 3 ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੋ	$27 + 3 = 30$
iii) 2 ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰੋ	$30 \times 2 = 60$
iv) 4 ਘਟਾਓ	$60 - 4 = 56$
v) 2 ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ	$56 \div 2 = 28$
vi) 1 ਘਟਾਓ	$28 - 1 = 27$
ਉੱਤਰ : ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਨੰਬਰ	

i) ਕੋਈ 2 ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਸੋਚੋ	23
ii) 7 ਜੋੜੋ	$23 + 7 = 30$
iii) 3 ਘਟਾਓ	$30 - 3 = 27$
iv) 7 ਜੋੜੋ	$27 + 7 = 34$
	$34 - 1 = 33$
ਉੱਤਰ : ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ 10 ਘੱਟ = 23	

I) ਕੋਈ ਦੋ ਅੰਕ ਸੋਚੋ	6, 7
ii) ਦੋਨੋਂ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੋ	$6 + 7 = 13$
iii) ਫਿਰ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਓ	$7 - 6 = 1$
iv) ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦਾ ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ	$13 - 1 = 12$
v) ਜਵਾਬ ਨੂੰ 2 ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ	$12 \div 2 = 6$
ਉੱਤਰ : ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਛੋਟਾ ਅੰਕ	

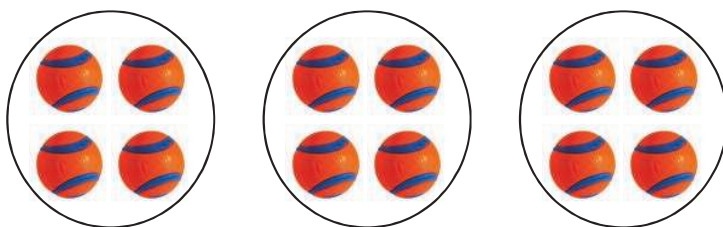
i) ਕੋਈ 2 ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਸੋਚੋ ।	14
ii) ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਦੁਗੁਣਾ ਕਰੋ ।	$14 \times 2 = 28$
iii) 14 ਜੋੜੋ	$28 + 14 = 42$
iv) 2 ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ	$42 \div 2 = 21$
v) ਸੋਚੀ ਸੰਖਿਆ ਘਟਾਓ	$21 - 14 = 7$
ਉੱਤਰ : ਹਮੇਸ਼ਾ 7	

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ ।

- (i) $15 \div 5$ (ii) $40 \div 10$ (iii) $20 \div 4$

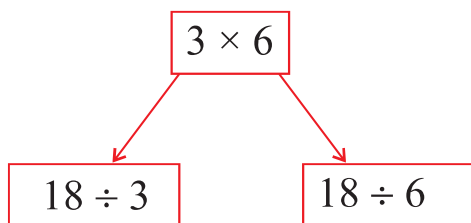
2. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

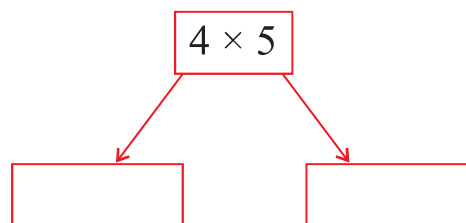
- (i) ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਹਨ ?
- (ii) ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਸਮੂਹ ਹਨ ?
- (iii) ਹਰੇਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਹਨ ?

3. ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਭਾਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

(i)

(ii)

4. ਹੱਲ ਕਰੋ :

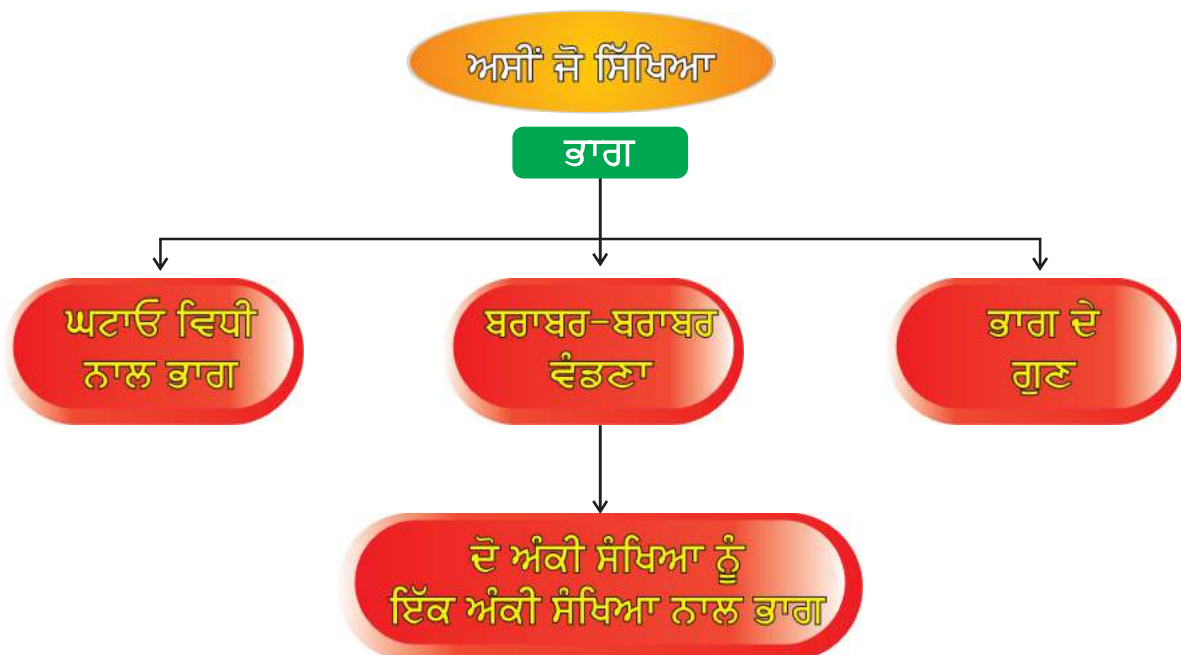
(i) $2 \times 4 = \square$	$4 \times 2 = \square$	$8 \div 2 = \square$	$8 \div 4 = \square$
(ii) $4 \times 5 = \square$	$5 \times 4 = \square$	$20 \div 4 = \square$	$20 \div 5 = \square$
(iii) $3 \times 2 = \square$	$2 \times 3 = \square$	$6 \div 3 = \square$	$6 \div 2 = \square$

5. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

(i) $15 \div 15 = \square$	(ii) $18 \div 3 = 18$
(iii) $0 \div 20 = \square$	(iv) $32 \div \square = 1$
(v) $\square \div 42 = 0$	

6. ਭਾਗ ਕਰੋ :

(i) $48 \div 3 =$	(ii) $56 \div 4 =$	(iii) $70 \div 5 =$
-------------------	--------------------	---------------------

ਉਦੇਸ਼

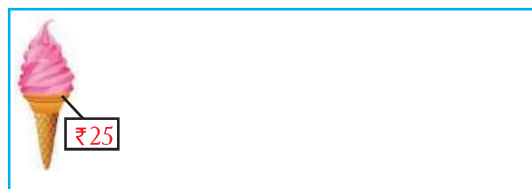
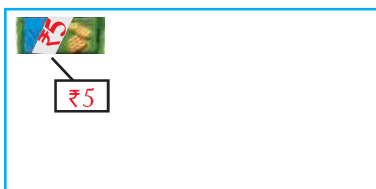
- ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ।
- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ।
- ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ
- ਧਨ ਦੀ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ ।
- ਬਿਲ ਅਤੇ ਰੇਟ ਲਿਸਟ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ?

1. ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰੋ :

(a)				
(b)				

2. ਦੱਸੋ ਮੁੱਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਓ :

ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ

- ਸਾਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਸਤੂਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਧਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- ਭਾਰਤੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਧਨ ਨੂੰ ਰੁਪਇਆਂ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਰੁਪਇਆਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ ਨੋਟ ਹਨ :

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਏ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ '₹' ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਹਨ

ਆਓ ਪੈਸਿਆਂ ਅਤੇ ਰੁਪਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧ ਦੇਖੀਏ

10 ਪੈਸੇ ਦੇ 10 ਸਿੱਕੇ, 25 ਪੈਸੇ ਦੇ 4 ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ 50 ਪੈਸੇ ਦੇ 2 ਸਿੱਕੇ 1 ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1 ਰੁਪਇਆ
= 100 ਪੈਸੇ

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾਓ

ਗਤੀਵਿਧੀ

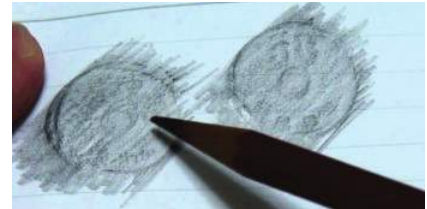

ਆਓ ਅਸੀਂ ਧਨ (ਕਰੰਸੀ) ਬਣਾਈਏ, ਧਨ ਸਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਵਧਾਈਏ।

ਉਦੇਸ਼ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਰੰਸੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਣ-ਵੇਚਣ, ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਪਰਪੱਕ ਕਰਨਾ।

ਵਿਧੀ :

1. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ₹1, ₹2, ₹5 ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇਣਾ।
2. ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਸਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੈਨਸਿਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿਣਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਉੱਪਰ ਲਏ ਗਏ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਣ ਲੱਗੇ।
3. ਉਪਰੰਤ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੱਟੋ।
4. ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਗੇ।

5. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਆਇਤਾਕਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ 10 ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ, 20 ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ, 25 ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ, 50 ਪੈਸੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੱਸੋ ਅਨੁਸਾਰ 1 ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖੋ।

→ 10 ਪੈਸੇ ਦੇ 10 ਸਿੱਕੇ
→ 20 ਪੈਸੇ ਦੇ 5 ਸਿੱਕੇ
→ 25 ਪੈਸੇ ਦੇ 4 ਸਿੱਕੇ
→ 50 ਪੈਸੇ ਦੇ 2 ਸਿੱਕੇ

25 ਪੈਸੇ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੁਪਇਆ ਬਣਿਆ ?

10 ਪੈਸੇ, 1 ਰੁਪਏ ਦਾ 10 ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

25 ਪੈਸੇ, 1 ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

4 ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ

50 ਪੈਸੇ, ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰੁਪਇਆ ਬਣਿਆ ?

50 ਪੈਸੇ, 1 ਰੁਪਏ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

2 ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ

100 ਪੈਸੇ = 1 ਰੁਪਇਆ

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦੋ ਸਿੱਕਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ > ਜਾਂ < ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਓ

(a)

(b)

(c)

(d)

ਬੱਚਿਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ
ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 100 ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ 2 ਰੁਪਏ
ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

200 ਪੈਸੇ

3 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

300 ਪੈਸੇ

ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਲਿਖਾਂਗੇ।

1 ਰੁਪਇਆ = 100 ਪੈਸੇ
2 ਰੁਪਇਆ = 200 ਪੈਸੇ
3 ਰੁਪਇਆ = 300 ਪੈਸੇ
10 ਰੁਪਏ = 1000 ਪੈਸੇ

10 ਪੈਸੇ, 25
ਪੈਸੇ ਦੀ
ਹੁਣ ਵਰਤੋਂ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਰੁਪਏ-ਪੈਸੇ ਨੂੰ
ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ
ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਕੇ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਰੁਪਏ	ਪੈਸੇ	ਲੰਬੀ ਵਿਧੀ	ਛੋਟੀ ਵਿਧੀ
		10 ਰੁਪਏ 50 ਪੈਸੇ	₹10.50
	   	25 ਰੁਪਏ 75 ਪੈਸੇ	₹25.75
		100 ਰੁਪਏ 50 ਪੈਸੇ	₹100.50

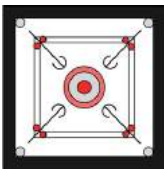
₹ 4	 	₹ 5	
-----	--	-----	--

ਆਓ ਕਰੀਏ

₹ 12	
₹ 17	
₹ 18	

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਕੁਲਜੀਤ, ਨਵਨੀਤ ਅਤੇ ਬਲਜੀਤ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਜ਼ਾਰ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਖਿਡੌਣੇ ਖਰੀਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ -ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ?

ਕੁਲਜੀਤ	ਨਵਨੀਤ	ਬਲਜੀਤ
ਕੁਲਜੀਤ ਨੇ ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ ਕਾਰ ਖਰੀਦੀ। 	ਨਵਨੀਤ ਨੇ ਇੱਕ ਜਿਮੈਟਰੀ ਬਾਕਸ ਖਰੀਦਿਆ। 	ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਇੱਕ ਕੈਰਮ ਬੋਰਡ ਖਰੀਦਿਆ।
		

ਕੁਲਜੀਤ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ?

₹

ਨਵਨੀਤ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ?

₹

ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ?

₹

ਧਨ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਸਮੇਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ
ਛੋਟੀ ਕੀਮਤ (ਰਾਸ਼ੀ)
ਵੱਲ ਜਾਓ।

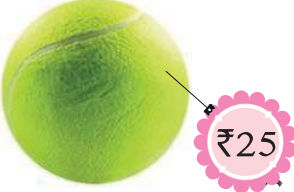
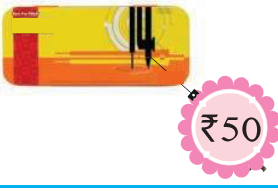

ਦਿੱਤੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਮੁਤਾਬਕ ਨੋਟ ਜਾਂ ਸਿੱਕੇ ਲੈਣਾ :

ਦਿੱਤੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਮੁਤਾਬਕ ਨੋਟ ਜਾਂ ਸਿੱਕੇ ਲਓ :

ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਬਚੇ ?

ਹਰਜੋਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਹਰਜੋਤ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 10

ਬਚੇ =

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 75

ਬਚੇ =

ਸੰਦੀਪ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਸੰਦੀਪ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 67

ਬਚੇ =

ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 52

ਬਚੇ =

ਮਨਜੀਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਮਨਜੀਤ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 110

ਬਚੇ =

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਨੇ ਖਰਚੇ = ₹ 500

ਬਚੇ =

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਚਿੜੀਆ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਿਕਟ ਹੈ।

ਊਠ ਦੀ ਸਵਾਰੀ
(₹30)

ਹਾਥੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ
(₹20)

ਝੂਲੇ 'ਤੇ ਝੂਟਾ
(₹25)

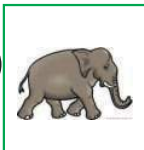
ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ (₹40)

ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ (₹35)

ਚੇਤਨ ਦੀ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਕਰੇ

(a)

$$₹ \square + ₹ \square = ₹ \square$$

(b)

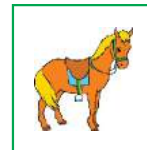
$$₹ \square + ₹ \square = ₹ \square$$

(c)

$$₹ \square + ₹ \square = ₹ \square$$

(d)

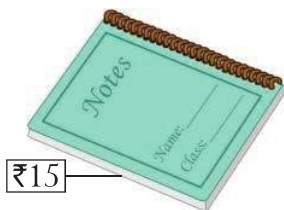

$$₹ \square + ₹ \square = ₹ \square$$

ਧਨ ਦਾ ਜੋੜ

ਸੋਨੂੰ ਨੇ ਇੱਕ ਪੈਨ ₹20 ਦਾ ਅਤੇ ਕਾਪੀ ₹15 ਦੀ ਖਰੀਦੀ। ਉਸਨੇ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ?

$$\begin{array}{rcl}
 \text{ਇੱਕ ਪੈਨ ਦਾ ਮੁੱਲ} & = & ₹ 20 \\
 \text{ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦਾ ਮੁੱਲ} & = & ₹ 15 \\
 \text{ਕੁੱਲ ਖਰਚ} & = & ₹ 20 \\
 & + & ₹ 15 \\
 \hline
 & = & ₹ 35
 \end{array}$$

ਇਸ ਲਈ, ਸੋਨੂੰ ਨੇ ਕੁੱਲ ₹35 ਖਰਚੇ।

ਅੰਜੂ ਕੋਲ ₹85 ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ₹13 ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹਨ ?

$$\begin{array}{rcl}
 \text{ਅੰਜੂ ਕੋਲ ਰੁਪਏ} & = & ₹ 85 \\
 \text{ਭਰਾ ਨੇ ਅੰਜੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ} & = & ₹ 13 \\
 \text{ਅੰਜੂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਰੁਪਏ} & = & ₹ 85 \\
 & + & ₹ 13 \\
 \hline
 & = & ₹ 98
 \end{array}$$

ਇਸ ਲਈ, ਅੰਜੂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ₹ 98 ਹਨ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਕਮਲ ਨੇ ₹40 ਦੇ ਗੁਬਾਰੇ ਖਰੀਦੇ ਸਨ। ਲਵਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ₹33 ਦੇ ਗੁਬਾਰੇ ਖਰੀਦੇ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਗੁਬਾਰੇ ਖਰੀਦੇ ?

2. ਹਨੀ ਦੀ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ₹36 ਸਨ। ਉਸਨੇ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ₹23 ਹੋਰ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਹਨੀ ਦੀ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਏ ?

ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ₹50 ਸਨ। ਉਸਨੇ ₹20 ਦੀ ਕਾਪੀ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ?

$$\begin{array}{rcl} \text{ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ} & = & ₹ 50 \\ \text{ਕਾਪੀ ਦਾ ਮੁੱਲ} & = & ₹ 20 \\ \text{ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਬਚੇ} & = & ₹ 50 \\ & - & ₹ 20 \\ \hline & & ₹ 30 \end{array}$$

ਇਸ ਲਈ, ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ₹30 ਬਚੇ।

ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ ₹98 ਸਨ। ਉਸਨੇ ₹46 ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ?

$$\begin{array}{rcl} \text{ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ ਰੁਪਏ} & = & ₹ 98 \\ \text{ਅਵਨੀਤ ਨੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ} & = & ₹ 46 \\ \text{ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ ਬਚੇ} & = & ₹ 98 \\ & - & ₹ 46 \\ \hline & & ₹ 52 \end{array}$$

ਇਸ ਲਈ, ਅਵਨੀਤ ਕੋਲ 52 ਰੁਪਏ ਬਚੇ।

1. ਮੀਨਾ ਕੋਲ ₹85 ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ₹35 ਦੀ ਜੁਮੈਟਰੀ ਖਰੀਦੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ?
2. ਜਗਵੀਰ ਕੋਲ ₹77 ਸਨ। ਉਸਨੇ ₹15 ਦੀ ਚਾਕਲੇਟ ਖਰੀਦੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ?
3. ਨਾਜ਼ੀਆ ਕੋਲ ₹63 ਸਨ। ਉਸਨੇ ₹12 ਦਾ ਪੈਨ ਖਰੀਦਿਆ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਏ?

ਮੁੱਲ ਸਾਰਣੀ ਤੇ ਲੇਖਾ-ਪਰਚੀ

ਆਓ ਸਿੱਖੀਏ

ਸੀਰਤ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ
ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਗਈ।

ਅਸੀਂ 1 ਜੂਸ, 2 ਚਾਹ, 2 ਸਮੋਸੇ
1 ਕੁਲਚੇ ਦਾ ਆਡਰ ਕੀਤਾ।

ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ
ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ?

ਮੀਨੂੰ ਕਾਰਡ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ
ਕੁੱਝ ਆਡਰ ਕੀਤਾ।

ਮੀਨੂੰ ਕਾਰਡ

ਚਾਹ	₹ 10.00
ਜੂਸ	₹ 30.00
ਲੱਸੀ	₹ 25.00
ਦੁੱਧ	₹ 30.00
ਸਮੋਸਾ	₹ 15.00
ਬਰੈੱਡ ਪਕੌੜਾ	₹ 15.00
ਕੁਲਚਾ	₹ 25.00
ਟਿੱਕੀ	₹ 22.00
ਦਹੀਂ ਭੱਲਾ	₹ 35.00

ਆਓ ਦੇਖੀਏ ਉਸਨੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਮਿਤੀ : ਬਿਲ		ਮੇਜ਼ ਨੰ. 7				
ਲੜੀ ਨੰ.	ਸਮੱਗਰੀ (ਸਮਾਨ, ਵਸਤਾਂ)	ਮਾਤਰਾ	ਮੁੱਲ	ਕੁੱਲ ਕੀਮਤ	₹	ਪੈਸੇ
1.	ਜੂਸ	1	30	₹ 30.00 × 1	30	00
2.	ਚਾਹ	2	10	₹ 10.00 × 2	20	00
3.	ਸਮੋਸਾ	2	15	₹ 15.00 × 2	30	00
4.	ਕੁਲਚਾ	1	25	₹ 25.00 × 1	25	00
				ਕੁੱਲ ਜੋੜ	₹ 105	00

ਮਿਤੀ : ਬਿਲ		ਮੇਜ਼ ਨੰ. 10				
ਲੜੀ ਨੰ.	ਸਮੱਗਰੀ (ਸਮਾਨ, ਵਸਤਾਂ)	ਮਾਤਰਾ	ਮੁੱਲ	ਕੁੱਲ ਕੀਮਤ	₹	ਪੈਸੇ
1.	ਸਮੋਸਾ	1		₹ 15.00 × 1		
2.	ਟਿੱਕੀ	1		₹ 22.00 × 1		
3.	ਜੂਸ	2		₹ 30.00 × 2		
4.	ਬਰੈੱਡ ਪਕੌੜਾ	1		₹ 15.00 × 2		
				ਕੁੱਲ ਜੋੜ = ₹		

ਹਰੇਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ (ਮੁੱਲ) = 1 ਵਸਤੂ ਦਾ ਮੁੱਲ × ਮਾਤਰਾ

ਵਰਕਸ਼ੀਟ

1. ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲੋ :

a) ₹ 9 =
c) ₹ 2 =

b) ₹ 6 =
d) ₹ 8 =

2. ਜੋੜ ਕਰੋ:

$$\begin{array}{r} ₹ 6.50 \\ + ₹ 7.00 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 9.50 \\ + ₹ 14.75 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 23.50 \\ + ₹ 26.50 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 19.50 \\ + ₹ 9.25 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 40.05 \\ + ₹ 18.30 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 55.50 \\ + ₹ 20.45 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

3. ਘਟਾਓ ਕਰੋ:

$$\begin{array}{r} ₹ 55.60 \\ - ₹ 25.50 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 75.50 \\ - ₹ 25.50 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 43.65 \\ - ₹ 20.60 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 55.75 \\ - ₹ 23.10 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 64.65 \\ - ₹ 27.30 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ₹ 73.80 \\ - ₹ 52.10 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

4. ਗਿਣੇ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

₹ 50

₹ 100

₹ 5

₹ 10

₹

₹ 100

₹ 2500

₹ 10

₹ 10

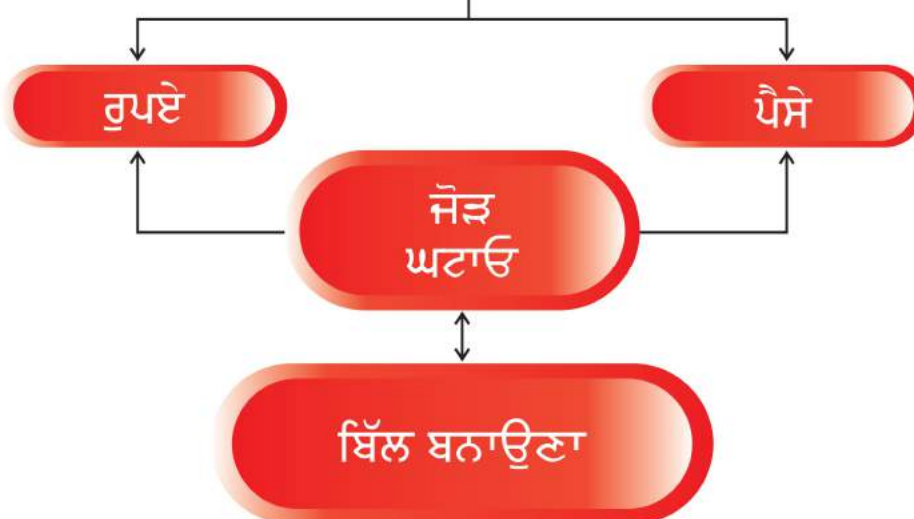
₹

ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- 1 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 50 ਪੈਸੇ ਦੇ 2 ਸਿੱਕੇ
- 1 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 25 ਪੈਸੇ ਦੇ 4 ਸਿੱਕੇ
- 1 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 20 ਪੈਸੇ ਦੇ 5 ਸਿੱਕੇ
- 1 ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 10 ਪੈਸੇ ਦੇ 10 ਸਿੱਕੇ

ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ

ਧਨ (ਕਰੰਸੀ)
ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ

ਉਦੇਸ਼

- ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਜਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਆ ਜਾਣ ।
- 2-D ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
- ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਵਕਰ ਰੇਖਾ ਦੁਆਰਾ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ।
- ਚੀਨੀ ਅੜਾਉਣੀ (Tangram) ਦੀਆਂ ਟੁੱਕੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਆ ਜਾਣ ।
- ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਟਾਇਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਟਾਇਲਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ।
- ਨਕਸ਼ੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੜਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ।
- ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ।

ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਕਹੋ ਤਿਕੋਣ,
ਵਰਗ, ਆਇਤ ਦੀਆਂ ਚਾਰ।
ਚੱਕਰ ਦੀ ਕੋਈ ਭੁਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਅੰਡਾਕਾਰ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ?

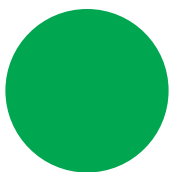
1. ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਜੋਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੇਠ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ :

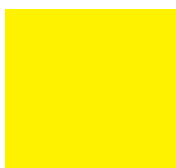
ਤਿਕੋਣ

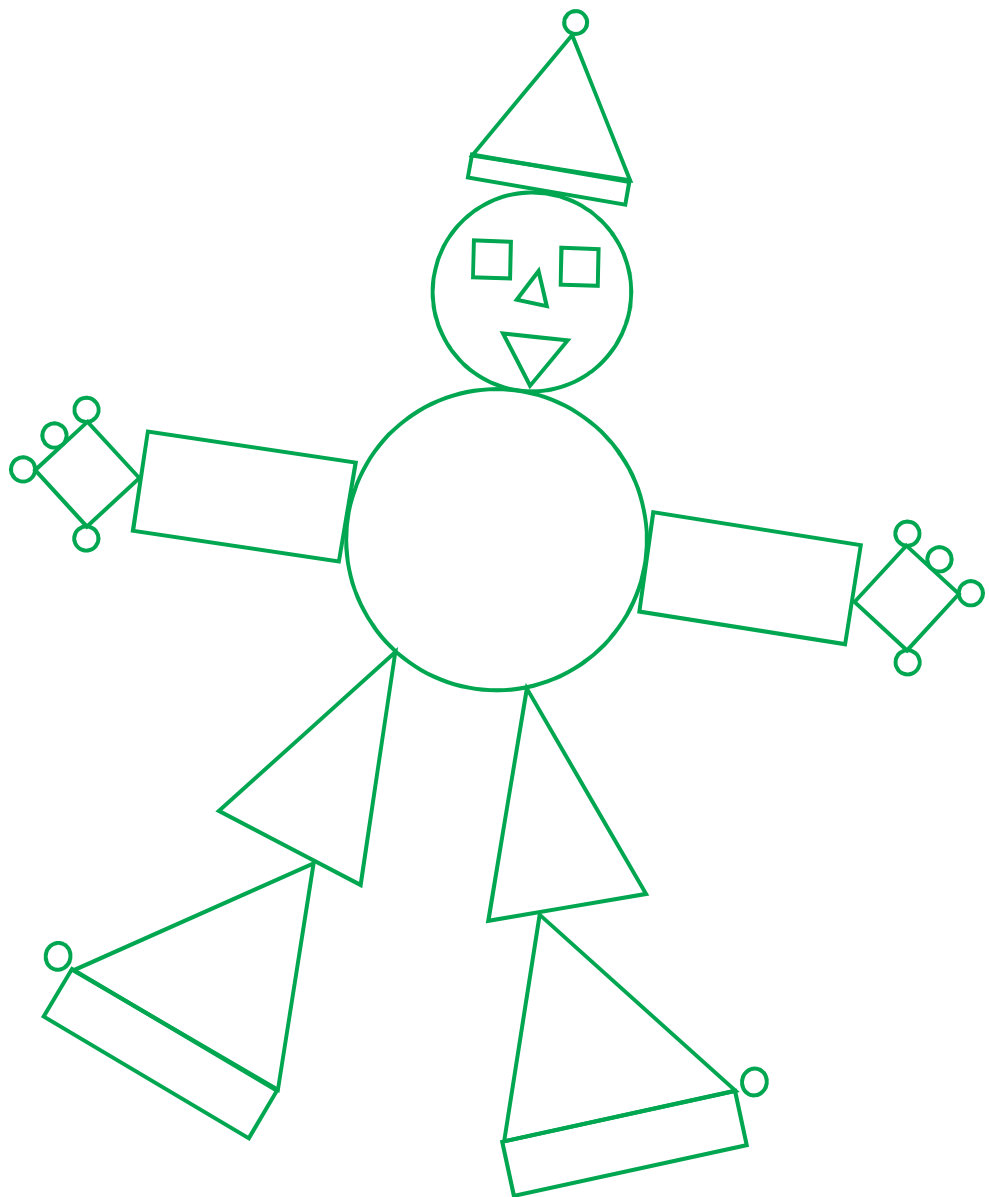
ਆਇਤ

ਚੱਕਰ

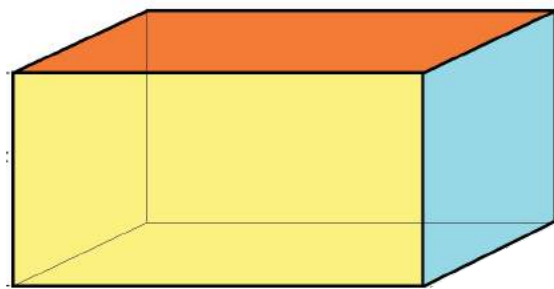
ਵਰਗ

ਤਸਵੀਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

(1) ਤਿਕੋਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ =	____	(2) ਆਇਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ =	____
(3) ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ =	____	(4) ਚੱਕਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ =	____

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪਾਸੇ, ਸਿਖਰ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ :

ਪਾਸੇ =

ਸਿਖਰ =

ਕਿਨਾਰੇ =

3. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ :

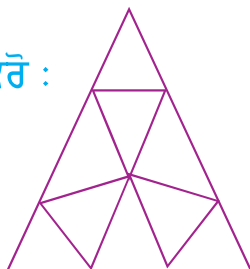

4. ਤਿਕੋਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ :

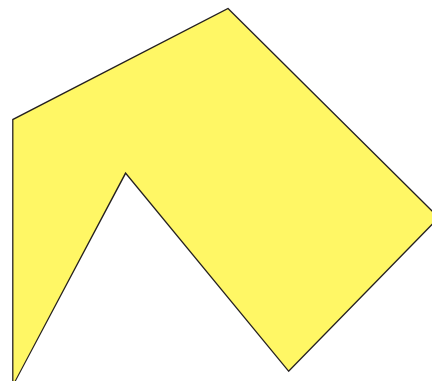
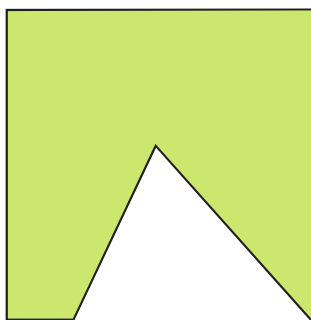
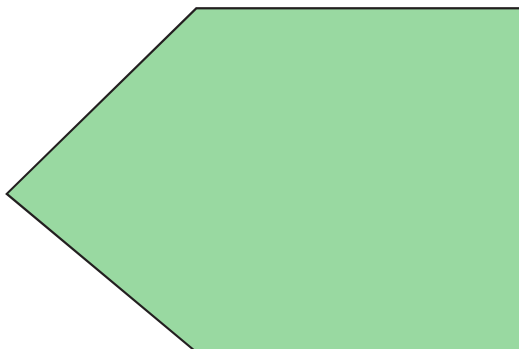
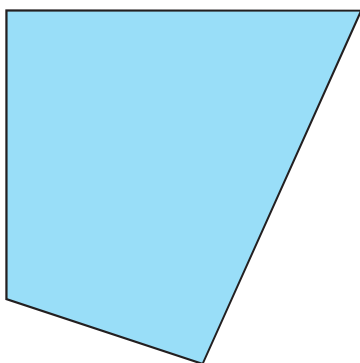

ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਤਿਕੋਣ, ਆਇਤ, ਵਰਗ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਾਂਗੇ।

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਭਵ ਆਇਤ ਕੱਟੋ।

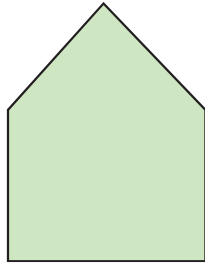

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

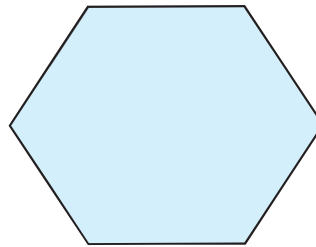
ਰੰਗੀਨ ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਵਾਉਣਾ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ, ਵਰਗ, ਤਿਕੋਣ ਅਤੇ
ਆਇਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ।
ਕੀ ਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੇਖਾਵਾਂ
ਨਾਲ ਵੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

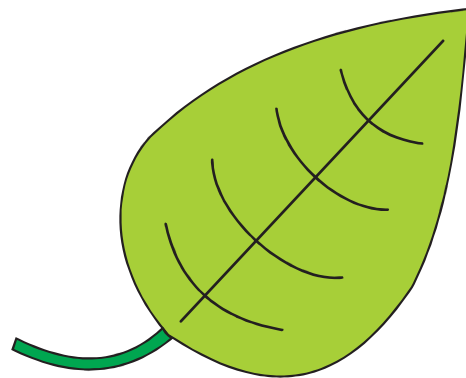
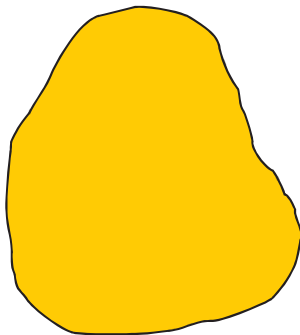

ਪੰਜ ਭੁਜ

ਛੇ ਭੁਜ

ਤਿਕੋਣ, ਵਰਗ ਅਤੇ ਆਇਤ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਕੁੱਝ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

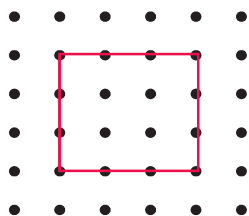
ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

ਪੰਜ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਛੇ ਭੁਜਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਚਿੱਤਰ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਬਣਵਾਉਣਾ ।

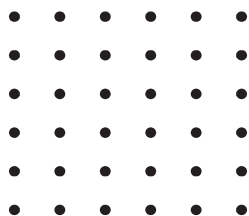
ਆਓ ਕਰੀਏ

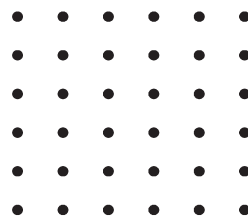
ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿੰਦੂ ਜੰਗਲੇ (Dot Grid) ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਓ :

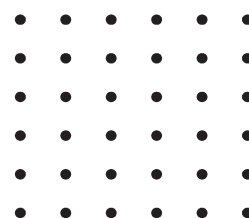
ਵਰਗ

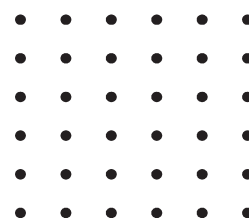
ਪੰਜ-ਭੁਜ

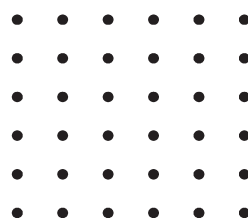
ਤਿਕੋਣ

ਛੇ-ਭੁਜ

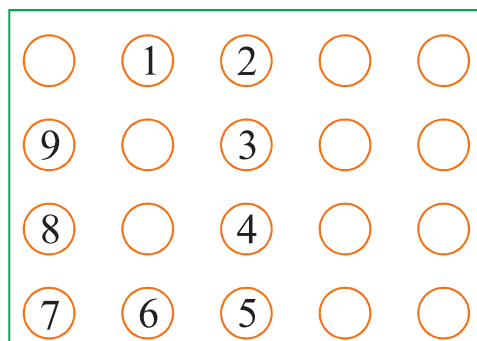
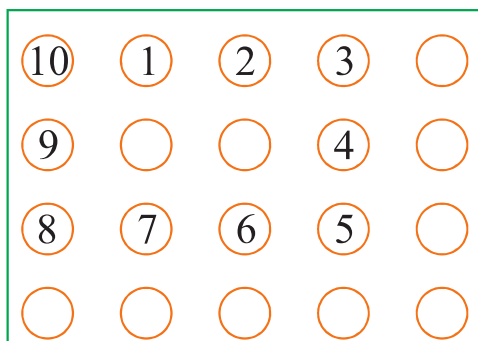
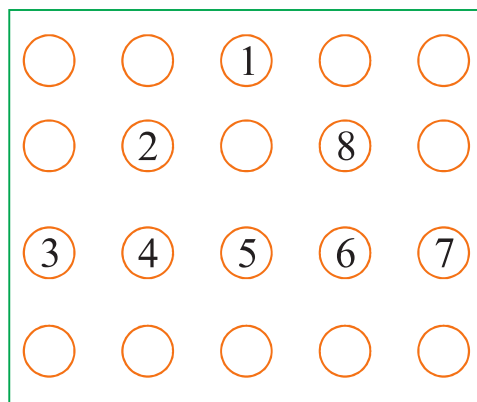
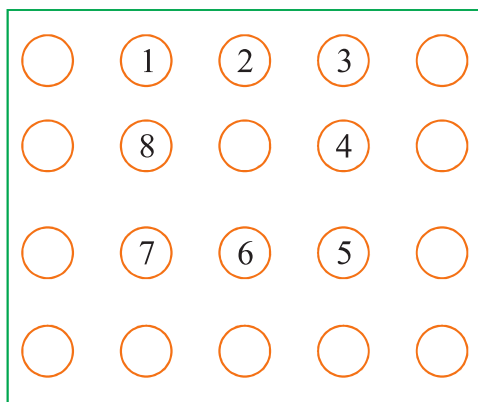

ਆਇਤ

ਤੁਹਾਡੀ ਮਨਪਸੰਦ ਆਕ੍ਰਿਤੀ

ਗਿਣਤੀ ਮਿਲਾਓ - ਆਕਾਰ ਬਣਾਓ :

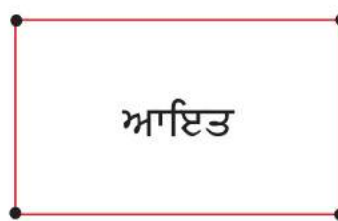
ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਹਿਚਾਣ :

ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਾਂਗੇ।

ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੋਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਕੋਣ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੀ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ
ਤਿੰਨ ਕੋਨੇ

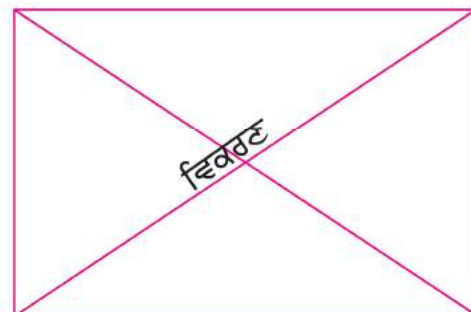
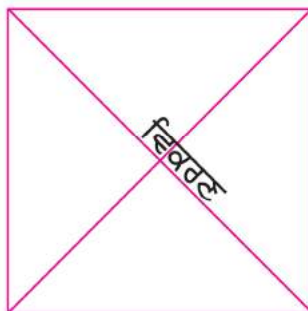

ਚਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ
ਚਾਰ ਕੋਨੇ

ਚਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ
ਚਾਰ ਕੋਨੇ

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਇਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਵਿਕਰਣ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਇਤ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ (ਸਾਹਮਣੇ) ਕੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਕਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

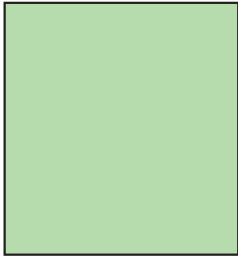
ਆਇਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦੋ ਵਿਕਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਤਿਕੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਕਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੋਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖੋ ।

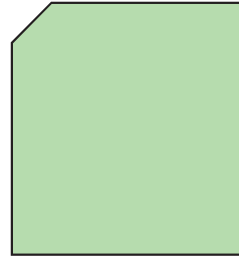
(a)

ਭੁਜਾਵਾਂ =

ਕੋਨੇ =

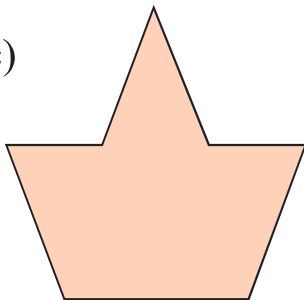
(b)

ਭੁਜਾਵਾਂ =

ਕੋਨੇ =

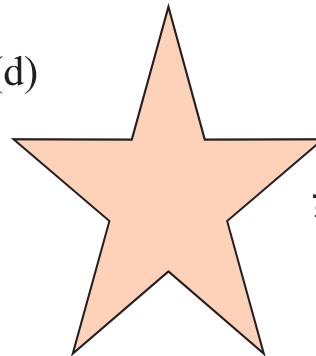
(c)

ਭੁਜਾਵਾਂ =

ਕੋਨੇ =

(d)

ਭੁਜਾਵਾਂ =

ਕੋਨੇ =

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰਣ ਖਿੱਚੋ :

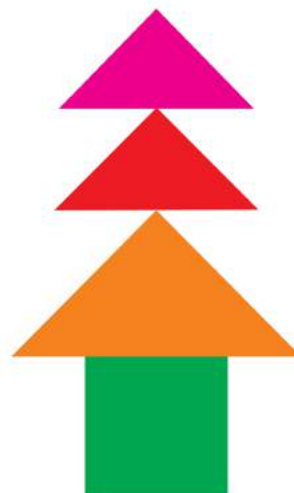
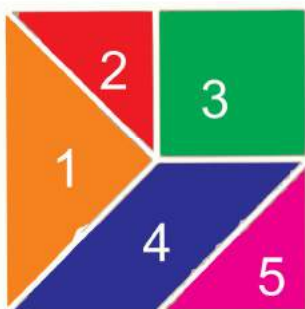

ਚੀਨੀ ਅੜਾਉਣੀ (Tangram) ਟੁੱਕੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ

ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ/ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।

ਪੰਜ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ— ਪੰਜ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕੇ ਬਣੇ ਵਰਗ ਨੂੰ 5 ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਓ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

ਚਾਰਟ ਜਾਂ ਗੱਤੇ ਨਾਲ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਬਣਾਉਣਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

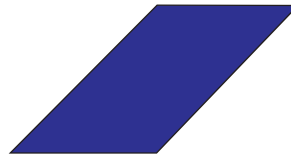
1. ਤੁਹਾਡੇ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਹਨ ?
2. ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਓ।

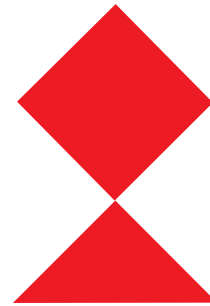
(1)

(2)

(3)

(4)

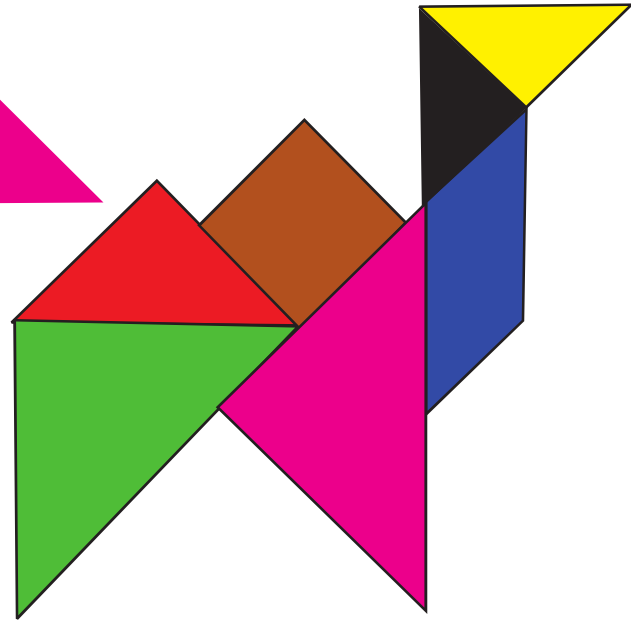
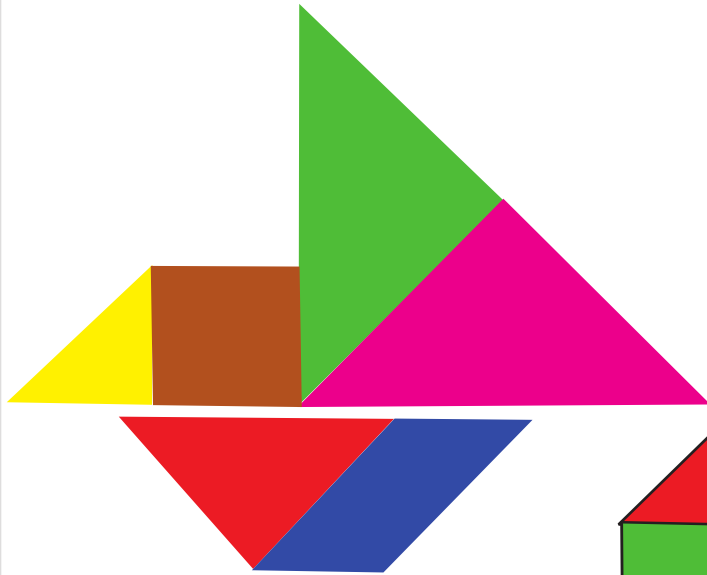
3. ਪਤਾ ਲਗਾਓ ਕਿ ਟੁੱਕੜਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਕਿਨਾਰਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ?

7-ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ:

ਸੱਤ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਕੇ ਬਣੇ ਵਰਗ ਨੂੰ 7-ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸੱਤ ਟੁੱਕੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਟੈਨਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਓ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

(a) ਕੇਵਲ ਤਿਭੁਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ
ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣਾਓ।

(b) ਟੁਕੜਾ ਨੰਬਰ 1,2,3 ਅਤੇ 5 ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣਾਓ।

(c) ਕੇਵਲ ਦੋ ਤਿਭੁਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ
ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣਾਓ।

(d) ਟੁਕੜਾ ਨੰਬਰ 5 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਬਣਾਓ।

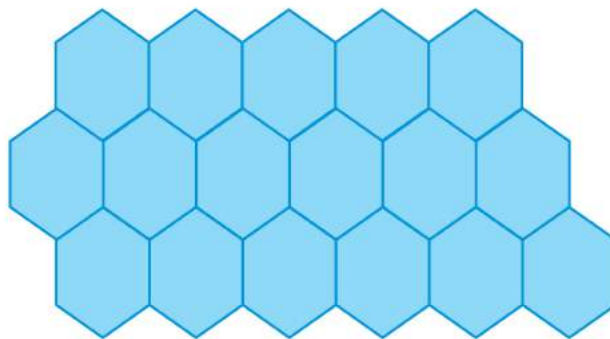

ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਟਾਇਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ :

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਫਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਫਰਸ਼ ਉੱਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਾਇਲਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਇਹ ਟਾਇਲ ਦੇਖੋ :

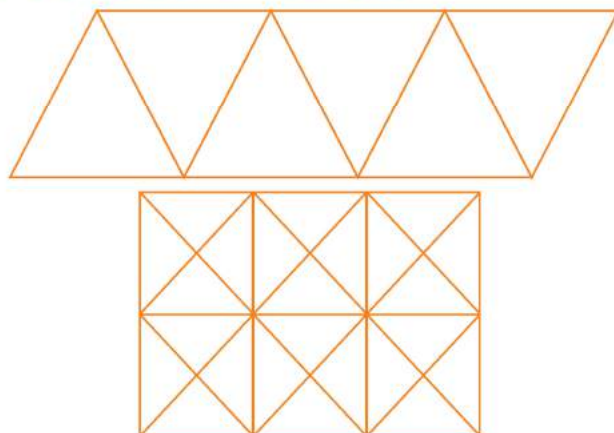

ਇਹ ਟਾਇਲਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਫਰਸ਼ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

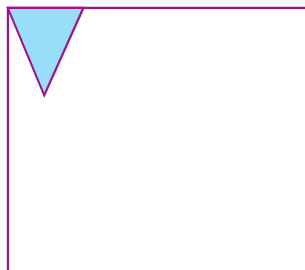

ਆਓ ਕਰੀਏ

1. ਇੱਥੇ ਦੋ ਟਾਇਲਾਂ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣੇ ਹਨ । ਲਾਇਨਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਿਸ ਟਾਇਲ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ ?

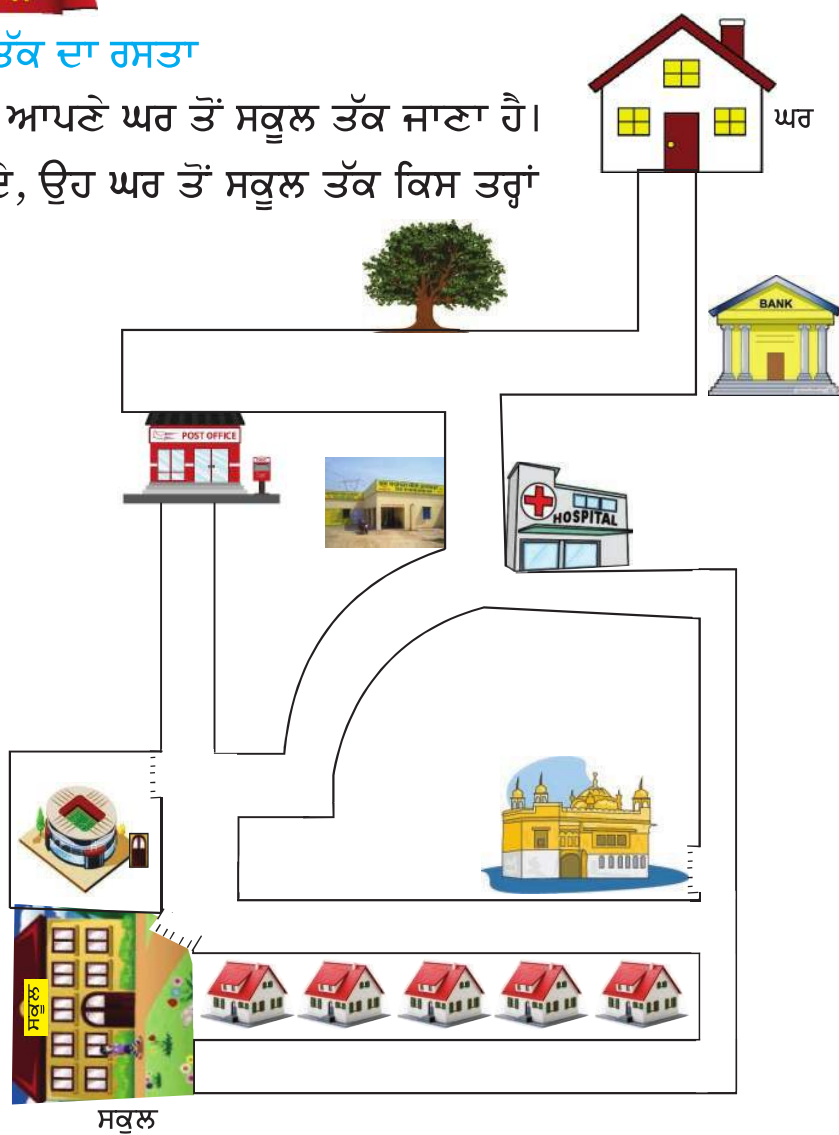
2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਟਾਇਲਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

ਗਤੀਵਿਧੀ

ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਦਾ ਰਸਤਾ

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ।
ਆਓ ਦੇਖੀਏ, ਉਹ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਹੰਚਦੀ ਹੈ:

1. ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।
2. ਘਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਪਿੰਡ ਦਾ ਬੈਂਕ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।
3. ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਉਹ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁੜਦੀ ਹੈ।
4. ਸਿੱਧੇ ਤੁਰਨ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬੋਹੜ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ।
5. ਅਗਰ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਹੈ।
6. ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਹ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜਦੀ ਹੈ।
7. ਖੱਬੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ ਦੇ ਅੱਗਿਓਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਵਕਰ ਰੇਖਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ।
8. ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਟਾਇਲਾਂ ਲਗਾਓ।
9. ਅੱਗੇ ਸੱਜੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ-ਸਟੇਡੀਅਮ ਦਾ ਗੇਟ ਹੈ।
10. ਸਟੇਡੀਅਮ ਦੇ ਗੇਟ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜਦੀ ਹੈ।
11. ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਗੇਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

- ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਓ।
- ਕੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ, ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ?
- ਕੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਲਈ ਸਕੂਲ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੂਰ ਹੈ ?
- ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ, ਜੋ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

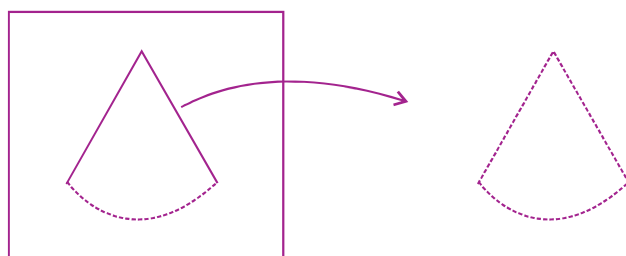
ਤਿੰਨ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ :

ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਘਣ, ਘਣਾਵ, ਸ਼ੰਕੂ, ਸਿਲੰਡਰ ਅਤੇ ਗੋਲੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ, ਸਿਖਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੋ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪਾਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖਾਂਗੇ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

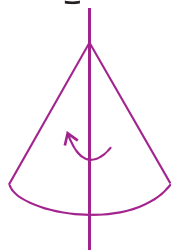
ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਤੋਂ ਸ਼ੰਕੂ ਬਣਾਉਣਾ।

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਤਿਕੋਣ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਲੀ ਰੇਖਾ ਵਕਰੀ ਹੋਵੇ।

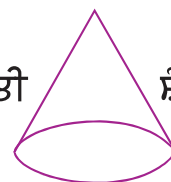

ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਸਿਖਰ ਦੇ ਗਿਰਦ ਘੁਮਾਏਗਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਕ੍ਰਿਤੀ

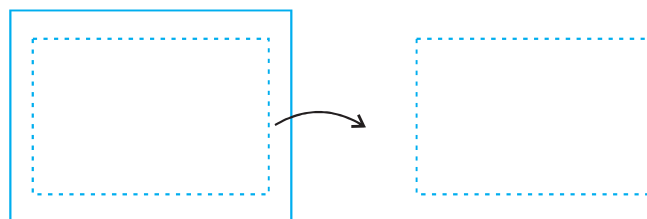

ਸ਼ੰਕੂ ਬਣੇਗੀ।

ਗਤੀਵਿਧੀ

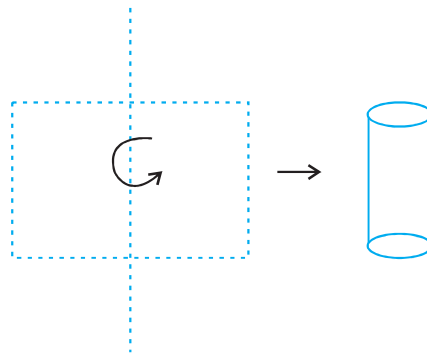
ਆਇਤ ਤੋਂ ਸਿਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣਾ।

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁੱਕੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਤ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਧ ਵਿਚੋਂ ਘੁਮਾਏਗਾ ।

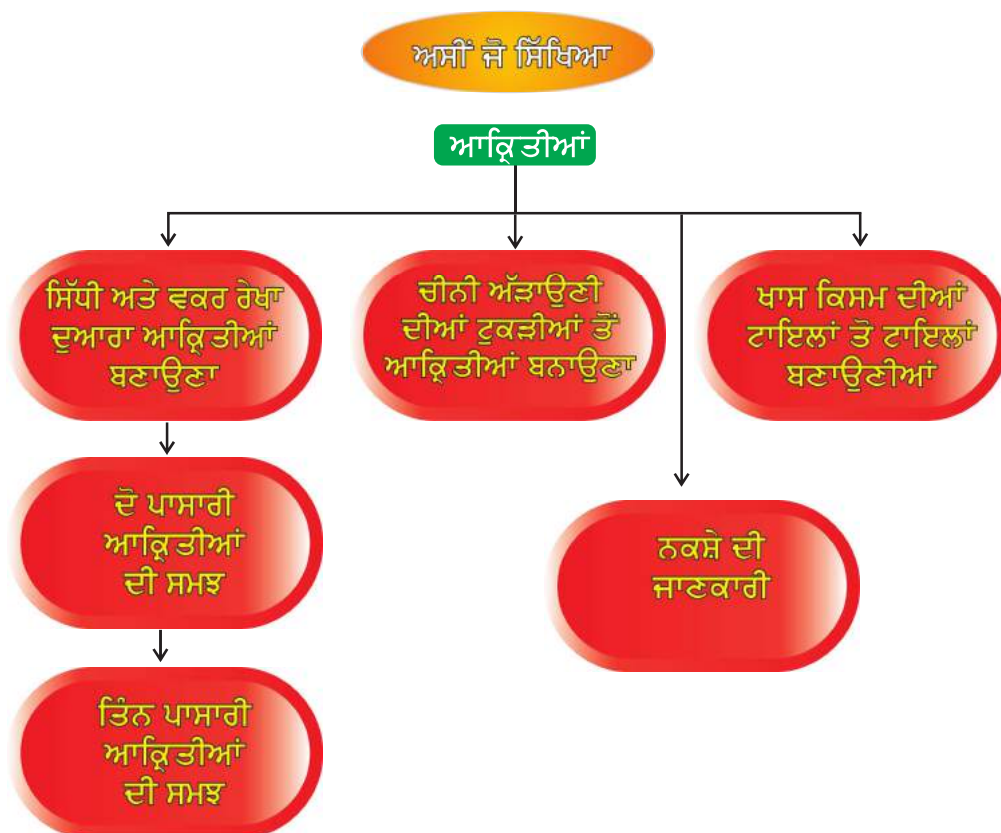

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਸਿਲੰਡਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਘਣ, ਘਣਾਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾਏਗਾ ।

ਉਦੇਸ਼

- ਸਧਾਰਨ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਾਲੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ।
- ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਟਾਂਕ ਅਤੇ ਜਿਸਤ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜੋੜ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਨਮੂਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ।
- ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਚਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣੇ ਸਿਖਾਉਣਾ।

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ?

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

3	6	9					
---	---	---	--	--	--	--	--

8	18	28					
---	----	----	--	--	--	--	--

AB	CD	EF					
----	----	----	--	--	--	--	--

ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ

ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ

ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ, ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਅਨੁਮਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੇਖੋ, ਇਸ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਨਸਿਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਲਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਗਿਲਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਵਾਰ-2 ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ :

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਿਲਾਂ, ਫਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਟਾਈਲਾਂ, ਕੱਪੜੇ ਉੱਪਰ ਬਣੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝਾਏਗਾ।

ਆਓ ਕਰੀਏ

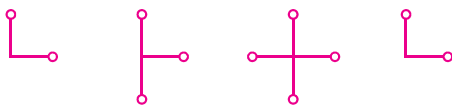
ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :-

.....

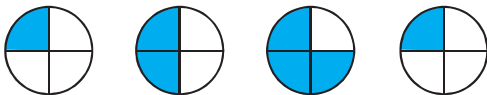
.....

.....

.....

.....

ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਓ :-

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਨਮੂਨੇ ਵਾਂਗ ਅਗਲੇ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਓ :-

